आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को बजेटको

अर्धवार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन

प्रदेश सरकार
आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय,
प्रदेश नं. १, विराटनगर
moeap.p1.gov.np

आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को बजेटको

अर्धवार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन

प्रदेश सरकार

आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय,

प्रदेश नं. १, विराटनगर

moeap.p1.gov.np

विषय सूची

कार्यकारी सारांश १
परिच्छेद - एक : समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति ३
१.१ राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको परिदृष्य ३
१.२ प्रादेशिक अर्थतन्त्रको विश्लेषण ३
१.२.१ कृषि तथा वन ३
१.२.२ व्यक्तिगत तथा सामुदायिक गतिविधि ४
१.२.३ औद्योगिक उत्पादन ४
१.२.४ स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य ४
१.२.५ विद्युत, जलस्रोत र ग्यास ४
१.२.६ निर्माण क्षेत्र ४
१.२.७ घर जग्गा बहाल तथा अन्य व्यापारिक गतिविधि ५
१.२.८ प्रादेशिक अर्थतन्त्रको प्राथमिक, द्वितीय र तृतीय क्षेत्रहरुको विश्लेषण ५
परिच्छेद - दुई : बजेट खर्च र स्रोत परिचालनको विश्लेषण ६
२.१ समष्टिगत खर्च स्थितिको विश्लेषण ६
२.१.१ मन्त्रालयगत खर्च स्थिति ६
२.१.२ स्रोतगत खर्च विश्लेषण ७
२.१.३ विकास साझेदारको स्रोतको आधारमा खर्च स्थिति ८
२.१.४ गत आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को भुक्तानी बाँकी ८
२.२ राजस्व परिचालन ९
२.२.१ राजस्व संकलनको अवस्था ९
२.२.२ आन्तरिक आय तर्फ प्राप्तिको शीर्षकगत विवरण १०
२.२.३ प्रदेश सञ्चितकोषको अवस्था १०
२.२.४ समीक्षा अवधिमा राजस्व प्रणाली सुधारमा भएका प्रमुख कार्यहरु ११
२.२.५ राजस्व संकलनमा देखा परेका चुनौती ११
२.२.६ चालु आर्थिक वर्षको आयको संशोधित अनुमान ११
२.२.७ संशोधित अनुमानका आधारहरु १२
२.३ संघीय अनुदानको परिचालन १२
२.३.१ अनुदान प्रतिवद्धता र स्थिति १२
२.३.२ सहायता परिचालनमा प्राप्त भएका उपलब्धि १३
२.३.३ सहायता परिचालनमा देखिएका समस्या र गर्नुपर्ने सुधार १३
२.४ नेपाल सरकार ऋण १४
२.५ बजेट सन्तुलन स्थिति १४
परिच्छेद - तीन : क्षेत्रगत र मन्त्रालयगत उपलब्धि विश्लेषण १७
३.१ आर्थिक र वित्तीय क्षेत्र १७
३.१.१ अर्थ तथा वित्त १७
३.१.२ कृषि तथा सहकारी १८
३.१.३ पशु पंक्षी विकास १९
३.१.४ पर्यटन २०
३.१.५ वन तथा वातावरण २०
३.१.६ प्रादेशिक योजना २०

३.२ भौतिक पूर्वाधार २०
३.२.१ सडक तथा पुल २०
३.२.२ सहरी विकास २१
३.२.३ सिँचाई तथा नदी नियन्त्रण २१
३.२.४ उर्जा २१
३.२.५ खानेपानी तथा सरसफाई २२
३.३ सामाजिक विकास २२
३.३.१ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या २२
३.३.२ महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक २३
३.३.३ शिक्षा २३
३.३.४ युवा तथा खेलकुद २३
३.४ सार्वजनिक सेवा प्रवाह र सुशासन २३
परिच्छेद - चार : बजेट प्रणाली तथा सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनमा भएका सुधारका प्रयास २४
४.१ वित्तीय संघीयता कार्यान्वयन र वित्त हस्तान्तरण २४
४.२ योजना र कार्यक्रम हस्तान्तरण र कार्यान्वयन २४
४.३ आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को बजेट कार्यान्वयन सम्बन्धी मार्गदर्शन २४
४.४ अख्तियारी तथा कार्यक्रम स्वीकृति २४
४.५ समीक्षा अवधिमा गरिएका प्रयास २५
४.५.१ विशेष अनुदान कार्यविधि र समपूरक अनुदान कार्यविधि र रकम हस्तान्तरण २५
४.५.२ प्रदेश मन्त्रालयगत बजेट सूचना प्रणाली (PLMBIS) मा सुधार २५
परिच्छेद - पाँच : खर्चको संशोधित अनुमान र पुनः प्राथमिकीकरण २६
५.१ समष्टिगत खर्च एवं स्रोतको संशोधित अनुमान २६
५.१.१ खर्चको संशोधित अनुमान २६
५.१.२ खर्चको संशोधित अनुमानको आधार २६
५.२ स्रोतगत खर्च अनुमान २६
५.३ खर्चको प्राथमिकीकरण २७
५.३.१ चालु खर्च २७
५.३.२ पुँजीगत खर्च २७
परिच्छेद - छ : स्थानीय तहमा वित्तीय हस्तान्तरण तथा खर्चको स्थिति २९
६.१ स्थानीय तहलाई वित्तीय हस्तान्तरण २९
६.२ स्थानीय तहलाई राजस्व हस्तान्तरण २९
६.३ वित्तीय संघीयता कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा भएका उपलब्धि र समीक्षा २९
६.४ वित्तीय संघीयताको पूर्ण कार्यान्वयनमा अनुभूत गरिएका समस्या २९
६.५ समाधानका उपायहरु ३०
परिच्छेद - सात : बजेट कार्यान्वयन र स्रोत व्यवस्थापनका लागि गर्नुपर्ने कार्य ३२
७.१ तत्काल गर्नुपर्ने कार्य ३२
७.१.१ बजेट तर्जुमा तथा कार्यान्वयन ३२
७.१.२ स्रोत व्यवस्थापन ३२
७.२ दीर्घकालमा गर्नुपर्ने काम ३३
अनुसूची

तलिका सूची

तालिका १ - नेपालको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा प्रदेशहरुको योगदान प्रतिशतमा ३
तालिका २ - राष्ट्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा प्रदेशहरुको योगदान प्रतिशतमा (आ.व. २०७६/७७)..........४
तालिका ३ - प्रदेश नं. १ को प्रादेशिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा योगदान..........५
तालिका ४ - चालु आर्थिक वर्ष २०७७/७८ पौष मसान्तसम्मको खर्चको तुलनात्मक विवरण..........६
तालिका ५ - पौष मसान्तसम्मको मन्त्रालयगत खर्चको तुलनात्मक विवरण..........७
तालिका ६ - चालु आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को अर्ध वार्षिक अवधिको स्रोतगत खर्चको विवरण..........७
तालिका ७ - सशर्त अनुदान अन्तर्गत विकास साझेदारको स्रोतको आधारमा खर्च स्थिति..........८
तालिका ८ - आ.व. २०७६/७७ को भुक्तानी बाँकी र समर्थन भएको विवरण..........८
तालिका ९ - पौष मसान्तसम्मको स्रोत परिचालनको तुलनात्मक विवरण..........९
तालिका १० - आन्तरिक आय तर्फ प्राप्तिको शीर्षकगत विवरण..........१०
तालिका ११ - प्रदेश सञ्चित कोषको पौष मसान्तको अवस्था..........११
तालिका १२ - प्रदेशको स्रोत परिचालनको संशोधित अनुमान विवरण..........१२
तालिका १३ - अनुदान प्रतिवद्धता र स्थिति..........१२
तालिका १४ - अर्धवार्षिक अवधिमा संघ अनुदानको प्राप्ति र खर्चको अवस्था..........१३
तालिका १५ - प्रदेश मन्त्रालय/निकायबाट भएको बजेट समर्पणको विवरण..........१५
तालिका १६ - प्रदेश सरकार र वित्तीय समानीकरण अनुदान स्रोतको संशोधित अनुमान..........१६
तालिका १७ - खर्चको संशोधित अनुमान..........२६
तालिका १८ - खर्चको स्रोतगत संशोधित अनुमान..........२६
तालिका १९ - स्थानीय तहलाई अनुदान हस्तान्तरणको विवरण..........२९

कार्यकारी सारांश

समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति

कोभिड-१९ को महामारीका बीच राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को पहिलो ६ महिनासम्म विप्रेषण आप्रवाह, मुद्रास्फीति, कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति, शोधानान्तर स्थिति, वैदेशिक व्यापार, संघीय सरकारको वित्त स्थितिको अवस्था सन्तोषजनक रहेको छ भने संघीय सरकारको राजस्व संकलन तथा सो को संशोधित वार्षिक अनुमानमा केही संकुचन आएको छ। प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन रु. ५ खर्ब ९५ अर्ब रहेको छ जुन राष्ट्रिय कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको १५.८२ प्रतिशत हो र प्रदेशगत रूपमा हेर्दा बागमती प्रदेश पछिको उच्च योगदान हो। यस प्रदेशको अन्य प्रदेशको तुलनामा कृषि तथा वन क्षेत्रको उत्पादन उत्साहाजनक रहेको छ भने अन्य क्षेत्रको उत्पादन सन्तोषजनक रहेको छ। प्रदेशको कुल गर्हास्थ्य उत्पादनमा कृषि, उद्योग र सेवा क्षेत्रको योगदान क्रमश: ३७.१४, १८.२३ र ४४.६३ प्रतिशत रहेको छ।

बजेट खर्च र स्रोत परिचालनको विश्लेषण

चालु आर्थिक वर्षको पहिलो ६ महिनामा प्रदेश बजेटको कुल विनियोजनको १८.६ प्रतिशत रकम खर्च भएको छ। गत आर्थिक वर्ष यस्तो खर्च १६.२७ प्रतिशत रहेको थियो। चालु आर्थिक वर्षमा चालु तथा पुँजीगत तर्फ क्रमश: १२.५१ र २२.११ प्रतिशत बजेट खर्च भएको छ, जुन गत आर्थिक वर्षको भन्दा बढी हो। विश्वव्यापी महामारीको रूपमा रहेको कोभिड-१९ को संक्रमण नियन्त्रण, रोकथाम तथा उपचार व्यवस्थापन, बहुवर्षीय आयोजनाको सिर्जित दायित्व भुक्तानी र गत आर्थिक वर्षको बाँकी भुक्तानी आदिका कारण समेत चालु आर्थिक वर्षको अर्धवार्षिक खर्च प्रगति गत आर्थिक वर्षको सोही अवधिको तुलनामा केही वृद्धि भएको छ। मन्त्रालयगत रूपमा भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय; उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय र सामाजिक विकास मन्त्रालयको समीक्षा अवधिमा बजेट खर्च धरै बजेट विनियोजन हुने मन्त्रालयहरु मध्ये उच्च रहेको छ। प्रदेशका बहुवर्षीय आयोजनाहरुको कार्य प्रगति तथा खर्च सन्तोषजनक रहेको छ। संघबाट हस्तान्तरित विशेष अनुदान र सशर्त अनुदान र सो अन्तर्गतको वैदेशिक स्रोतको उपयोग क्रमश: ७.३, १५.९ र ५.५ प्रतिशत रहेको छ जुन प्रादेशिक स्रोतको तुलनामा न्यून हो।

स्रोत परिचालन तर्फ गत आर्थिक वर्षको अर्धवार्षिक अवधिको तुलनामा चालु आर्थिक वर्षको अर्धवार्षिक अवधिमा राजस्व बाँडफाँट, वित्तीय समानीकरण अनुदान, नगद मौजदात, अनुदान फिर्ता र बेरुजु असुली तर्फ केही संकुचन आई जम्मा रु. ११ अर्व १७ करोड ६९ लाख ९८ हजार प्राप्ति भएको छ। नेपाल सरकार ऋण स्रोततर्फ रु. ५ अर्ब लक्ष्य रहेकोमा स्रोत प्राप्तिको प्रक्रियागत अन्यौलता रहेको छ। रोयल्टी बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने पर्ने गत आर्थिक वर्षको आय चालु आर्थिक वर्षको समीक्षा अवधिमा प्राप्त भएको छ र सो प्राप्ति लक्ष्य भन्दा न्यून रहेको छ। आन्तरिक आयतर्फ समीक्षा अवधिमा रु. १ अर्व २७ करोड ४८ लाख १५ हजार अर्थात वार्षिक लक्ष्यको तुलनामा २६.८ प्रतिशत मात्र प्राप्ति भएको छ।

क्षेत्रगत र मन्त्रालयगत उपलब्धि विश्लेषण

विषयगत मन्त्रालयहरुको वार्षिक बजेट कार्यान्वयन कार्ययोजना बमोजिम गर्नुपर्ने कार्यहरु बजेट रोक्काका कारणले केही प्रभावित भएको भएतापनि रोक्का नरहेका र संघीय अनुदानबाट सञ्चालित आयोजना वा कार्यक्रमहरुको सञ्चालन नियमित रहेका छन्। सशर्त अनुदान र विशेष अनुदानमा सञ्चालित आयोजना वा कार्यक्रमहरुको कार्यलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी ती अनुदानको उपयोग वृद्धि गर्नुपर्ने रहेको छ।

बजेट प्रणाली तथा सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनमा भएका सुधारका प्रयास

प्रदेश आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी विधेयको मस्यौदा तयारी, प्रदेशको चालु आर्थिक वर्षको बजेटमा खर्च व्यहोर्ने स्रोत तर्फ न्यून प्राप्ति हुने अनुमान अनुसार सिर्जित बजेट असन्तुलनको अवस्थालाई नियन्त्रण गर्ने प्रयास, विनियोजित रकमको आधाबाट मात्र प्राथमिकताको आधारमा भुक्तानी हुनेगरी चालु आर्थिक वर्षको खर्च व्यवस्थापन आदि

कार्य गरिएको छ । प्रदेश सरकार अन्तर्गतका सबै निकायहरुमा क्रियाकलापमा आधारित सरकारी लेखाप्रणाली (CGAS+), सरकारी सम्पत्ति तथा दायित्व लेखांकन र प्रतिवेदन गर्ने सूचना प्रणाली (PAMS) प्रयोगमा ल्याइएको छ । सबै स्थानीय तहहरुलाई प्रदेशबाट हस्तान्तरण हुने आयोजना वा कार्यक्रम र बजेट हेर्ने प्रयोजनको लागि PLMBIS(Provincial Line Ministry Budget Information System) प्रयोगकर्ता निर्माण गरी उपलब्ध गराइएको छ ।

खर्चको संशोधित अनुमान र पुन: प्राथमिकीकरण

चालु आर्थिक वर्षमा रु. २८ अर्ब ९७ करोड ७८ लाख १० हजार खर्च हुने संशोधित अनुमान गरिएको छ । प्रदेश सरकार स्रोत भित्र नेपाल सरकार ऋण रु. ५ अर्ब प्राप्ति हुने सम्भावना न्यून रहेको, गत वर्षको नगद मौजदात रु. ६ अर्ब अनुमान गरिएकोमा लक्ष्य अनुसार नरहेको र गत आर्थिक वर्षको भुक्तानी बाँकी र संघ अनुदान फिर्ताको लागि समेत चालु आर्थिक वर्षमा व्यवस्थापन गरिएको छ । आन्तरिक राजस्वको स्रोत र राजस्व बाँडफाँटको रकम समेत लक्ष्य अनुसार संकलन हुने सम्भावना नरहेकोले सोही अनुसार खर्चको अनुमान संशोधन गरिएको छ ।

स्थानीय तहमा वित्तीय हस्तान्तरण तथा खर्चको स्थिति

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ बमोजिम प्रदेश भित्रका स्थानीय तहलाई वित्तीय समानीकरण, सशर्त र समपूरक अनुदानको समीक्ष अवधिमा रु. ७६ करोड ४३ लाख ८१ हजार रकम किस्ता निकासा गरिएको छ । स्थानीय तहबाट खर्चको विवरण प्राप्तिमा कठिनाई हुने गरेकाले महालेखा नियन्त्रक कार्यालयसँग स्थानीय तहले प्रयोग गर्ने Sub-National Treasury Regulatory Application (SuTRA) को अनुगमन प्रणालीको पहुँच माग गरिएको छ ।

बजेट कार्यान्वयन र स्रोत व्यवस्थापनका लागि गर्नुपर्ने कार्य

आवधिक योजना अनुरुप मध्यकालीन खर्च संरचनाको प्रयोगलाई प्रभाकारी बनाउने, आवश्यकता, औचित्य, क्षेत्रीय र भौगोलिक सन्तुलन, प्राथमिकीकरणको आधारमा व्यवस्थित आयोजना छनौट प्रणाली, आयोजना बैंकको स्थापना गर्नुपर्ने, स्रोत सुनिश्चितता गरिएका बहुवर्षीय आयोजनाहरुलाई पर्याप्त बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने, सरकारी सेवाको लागत विश्लेषण र खर्च प्रवाहको मापदण्ड बनाई लागु गर्नुपर्ने आदि तत्काल गर्नुपर्ने महत्वपूर्ण कार्यहरु रहेका छन् भने स्रोत व्यवस्थापनतर्फ आन्तरिक आयको क्षेत्र पहिचान गरी आय स्रोत बढाउन पहल गर्ने, संविधानमा भएको व्यवस्था र साझा अधिकार सूचिमा रहेका राजस्वका विषयमा स्थानीय तह र सम्बन्धित निकायसँग वहस पैरवी गरी स्पष्टता गर्ने, प्रदेशको स्रोत र दायित्व श्रृजनाको विश्लेषण तथा स्रोत सुनिश्चितता नगरी बहुवर्षीय खरिद प्रक्रिया अगाडि नबढाउने, निकासा वा शोधभर्ना समयमा गर्ने वातावरण बनाउने आदि कार्य गर्न आवश्यक रहेको छ । त्यसैगरी, दिर्घकालमा प्रदेशको बजेट, लेखांकन तथा प्रतिवेदनको लागि Database तयार गर्नुपर्ने वा महालेखा नियन्त्रक कार्यालयले सञ्चालनमा ल्याएको प्रणालीमा उच्चतहको पहुँच स्थापना गर्ने, प्रदेशको सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित सबै सूचना प्रणालीहरु एकीकृत गर्ने स्थानीय तहमा बजेट व्यवस्थापनका लागि प्रयोगमा रहेको Sub-National Treasury Regulatory Application (SuTRA) र प्रदेशले प्रयोग गर्ने प्रणाली बीच Application Programming Interface(API) विकास गर्ने आदि कार्य गर्न आवश्यक रहेको छ ।

परिच्छेद - एक :
समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति

१.१ राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको परिदृष्य

विश्वव्यापीरूपमा फैलिएको कोभिड-१९ को महामारीबाट नेपालको अर्थतन्त्रमा शिथिलता आएकोमा क्रमिकरूपमा पुनर्उत्थान हुँदै आर्थिक गतिविधिहरु सामान्य बन्दै गैरहेका छन् । चालु आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को पहिलो ६ महिनासम्म विप्रेषण आप्रवाह (नेपाली मुद्रामा) ११.१ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ४ खर्ब ९५ अर्ब ३१ करोड पुगेको छ । त्यसैगरी सोही अवधिको औषत मुद्रास्फीति ३.७२ प्रतिशत रहेको छ । २०७७ पौष मसान्तमा कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति २०७७ असार मसान्तसम्मको तुलनामा ६.६ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १४ खर्च ९३ अर्ब ७५ करोड पुगेको छ भने शोधानान्तर स्थिति रु. १ खर्ब २४ अर्ब ९२ करोड बचतमा रहेको छ। यस अवधिमा संघीय सरकारको वित्त स्थिति रु. १२ अर्ब ७२ करोड रहेको छ। अघिल्लो आर्थिक वर्षको सोही अवधिमा सरकारी वित्त स्थिति रु ६२ अर्ब ३२ करोडले बचतमा रहेको थियो। गत आर्थिक वर्षको पहिलो ६ महिनाको तुलनामा संघीय सरकारको राजस्व संकलनमा १०.८ प्रतिशतले कमी आई रु. ३०१ अर्ब २३ करोड रहेको छ। गत वर्ष यो रकम रु. ३ खर्ब ३७ अर्ब ७१ करोड रहेको थियो। यस अवधिमा संघीय सरकारको खर्च रु. ४ खर्ब १५ अर्ब ७४ करोड ५४ रहेको छ जुन अघिल्लो आवको सोहि अवधिको तुलनामा १.४२ प्रतिशतले बढी हो। संघीय सरकारको चालु आर्थिक वर्षमा अनुमानित वार्षिक लक्ष्यको तुलनामा ९४.८५ प्रतिशत मात्र राजस्व संकलन हुने संशोधित अनुमान रहेको छ।

१.२ प्रादेशिक अर्थतन्त्रको विश्लेषण

राष्ट्रिय अर्थतन्त्रसँगै प्रदेश नं. १ को अर्थतन्त्र पनि कोभिड-१९ को कारण सिर्जित प्रतिकूल परिस्थितबाट क्रमश: तङ्ग्रिदै गरेको अवस्था छ। यस प्रदेशको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन रु. ५ खर्ब ९५ अर्ब रहेको छ जुन राष्ट्रिय कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको १५.८२ प्रतिशत हो। राष्ट्रिय कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा यस प्रदेशको यो योगदान बागमती प्रदेश पछिको उच्च रहेको छ। कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा सात प्रदेशको योगदानको तुलनात्मक विवरण तालिका १ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १ - नेपालको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा प्रदेशहरुको योगदान (प्रतिशतमा), आ.व. २०७६/७७

प्रदेश	प्रदेश नं. १	प्रदेश नं. २	बागमती प्रदेश	गण्डकी प्रदेश	लुम्बिनी प्रदेश	कर्णाली प्रदेश	सुदुरपश्चिम प्रदेश	जम्मा
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (GDP) मा योगदान	१५.८२	१३.७८	३५.८४	८.९०	१४.१८	४.२७	७.२१	**१००**

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

अध्ययनको सहजताका लागि कुल गार्हस्थ्य उत्पादनलाई निम्नानुसारका क्षेत्रगत आधारमा वर्गीकरण गरी विश्लेषण गरिएको छ: कृषि तथा वन; व्यक्तिगत तथा सामुदायिक गतिविधि; औद्योगिक उत्पादन; स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य; विद्युत, जलस्रोत र ग्यास; निर्माण क्षेत्र; घर जग्गा बहाल र अन्य व्यापारिक गतिविधि।

१.२.१ कृषि तथा वन

प्रदेश नं. १ मुलत: कृषि प्रधान प्रदेश हो। प्रदेशको आन्तरिक उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान ३६.७५ प्रतिशत रहेको छ भने राष्ट्रको कुल कृषि उत्पादनमा यस प्रदेशको योगदान २१.५ प्रतिशत रहेको छ। यस प्रदेशको कुल भूभाग मध्ये ५३ प्रतिशत कृषि योग्य भूभाग रहेको छ भने ४३.३ प्रतिशत भूभाग वनक्षेत्र रहेको छ। देशको कुल उत्पादनमा यस प्रदेशको महत्वपूर्ण

योगदान (धान २१.५ प्रतिशत, दालचिनी ९४.२ प्रतिशत, चिया ९९.२ प्रतिशत, मकै २८.३ प्रतिशत, अदुवा ३४.८ प्रतिशत, आलु ३३.१ प्रतिशत, गहुँ १०.२ प्रतिशत) रहेको छ।

१.२.२ व्यक्तिगत तथा सामुदायिक गतिविधि

यस अन्तर्गत व्यक्तिगत सामाजिक तथा सामुदायिक क्षेत्रमा भएका गतिविधिहरु समावेश गरिएको छ । राष्ट्रिय कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा यस क्षेत्रको कुल योगदान मध्ये प्रदेश नं. १ को योगदान १८.९२ प्रतिशत रहेको छ।

१.२.३ औद्योगिक उत्पादन

प्रदेश नं १ औद्योगिक क्षेत्रको विकासको प्रचुर सम्भावना बोकेको क्षेत्र हो । देशको पहिलो उद्योग यसै प्रदेशको विराटनगरमा स्थापना भएको थियो। हाल यस प्रदेश भित्र ६१० ठुला उद्योग, १६ हजार १७४ घरेलु उद्योग, १ लाख ६८ हजार ५१८ आर्थिक प्रतिष्ठान दर्ता भएका छन भने यी आर्थिक प्रतिष्ठानहरुमा ५ लाख ४४ हजार ७९ व्यक्तिहरु संलग्न रहेका छन् । औद्योगिक क्षेत्र सञ्चालनका लागि संघीय सरकारले झापा जिल्लाको दमकमा १ हजार ४८२ विगाहा जग्गाको स्वामित्व औद्योगिक क्षेत्र व्यवस्थापन लिमिटडको नाममा सारिसकेको अवस्था छ।

तालिका २ - राष्ट्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा प्रदेशहरुको योगदान (प्रतिशतमा), आ.व. २०७६/७७

क्र.सं.	वर्गीकरण	प्रदेश नं. १	प्रदेश नं. २	बागमती	गण्डकी	लुम्बिनी	कर्णाली	सुदुरपश्चिम
१	कृषि तथा वन	२१.५०	१९.३०	१७.१०	९.८	१७.३	५.३	९.७
२	व्यक्तिगत तथा सामुदायिक गतिविधि	१८.९२	१३.४६	१८.४३	१२.४३	१५.२०	८.९४	१२.६४
३	औद्योगिक उत्पादन	२१.९९	१४.६१	३५.२०	५.३४	१६.२६	०.७३	५.८८
४	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	१७.१९	१२.५४	२५.७४	११.४६	१६.८०	६.७५	९.५२
५	विद्युत जलस्रोत र ग्यास	२६.५६	६.१३	२९.८४	२३.२५	७.७६	२.०९	४.३७
६	निर्माण क्षेत्र	१८.३४	९.९३	२५.४५	१३.५२	१७.४७	५.७२	९.५८
७	घर जग्गा बहाल र अन्य व्यापारिक गतिविध	९.३९	६.३१	६३.७३	५.८६	८.३५	२.८९	३.४८

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

१.२.४ स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य

राष्ट्रिय उत्पादनमा स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्यको महत्वपूर्ण योगदान रहेको छ । नेपालको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा यस क्षेत्रको सबै भन्दा बढी बागमती प्रदेशको योगदान रहेको छ भने दोस्रोमा १७.१९ प्रतिशत सहित प्रदेश नं १ को योगदान रहेको छ।

१.२.५ विद्युत, जलस्रोत र ग्यास

प्रदेश नं १ जलस्रोतको धनी प्रदेश हो। यस प्रदेशको जलविद्युत उत्पादन सम्भाव्यता ३४ हजार मेगावाट रहेको छ। हाल ११ वटा साना तथा मझौला जलविद्युत आयोजनाहरुबाट १२१ मेगावाट विद्युत उत्पन्न भैरहेको छ। विभिन्न ४० वटा जलविद्युत आयोजना पाइपलाइनमा रहेका छन् भने ९०० मेगावाटको अरुण तेस्रो आयोजना पनि यसै प्रदेशमा रहेको छ । जलविद्युत क्षेत्रमा मात्रै राष्ट्रको कुल विद्युत र ग्याँसको उत्पादनमा यस प्रदेशको योगदान २६.५६ प्रतिशत रहेको छ जुन बागमती प्रदेश पछाडिको सबैभन्दा धेरै योगदान हो।

१.२.६ निर्माण क्षेत्र

नेपालको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा निर्माण क्षेत्रको कुल योगदान मध्ये प्रदेश नं. १ को योगदान १८.३४ प्रतिशत रहेको छ। यो योगदान सातवटा प्रदेशहरु मध्ये दोस्रो ठूलो योगदान हो।

१.२.७ घर जग्गा बहाल तथा अन्य व्यापारिक गतिविधि

समष्टिगत आर्थिक विश्लेषणमा घर जग्गा बहाल तथा अन्य व्यापारिक गतिविधिको समेत महत्वपूर्ण योगदान रहेको हुन्छ। माथि १.२.१ देखि १.२.६ सम्म उल्लिखित गतिविधि बाहेकका Trade and Commerce सँग सम्बन्धित विषयहरु यस क्षेत्रमा पर्दछन्। यस क्षेत्रमा प्रदेश नं. १ को योगदान ९.३९ प्रतिशत रहेको छ। यो प्रतिशत सात प्रदेश मध्ये दोस्रो भएता पनि बागमती प्रदेश (६३.७३) को तुलनामा अत्यन्तै कम हो। तसर्थ, अर्थतन्त्रमा यस क्षेत्रको योगदानको वृद्धि गर्न विशेष प्रयत्न गर्नुपर्ने देखिन्छ।

१.२.८ प्रादेशिक अर्थतन्त्रको प्राथमिक, द्वितीय र तृतीय क्षेत्रहरुको विश्लेषण

समग्र अर्थतन्त्रको विश्लेषण गर्दा अर्थतन्त्रको संरचनालाई कृषि क्षेत्र, उद्योग क्षेत्र तथा सेवा क्षेत्र गरी तीन क्षेत्रमा विभाजन गर्न सकिन्छ। यी तीन क्षेत्रलाई क्रमश: प्राथमिक क्षेत्र, द्वितीय क्षेत्र, र तृतीय क्षेत्र (Primary, Secondary and Tertiary) को रूपमा चिनिन्छ। सामान्यतया अल्पविकसित अर्थतन्त्रमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान उच्च रहन्छ भने विकासको क्रमसँगै क्रमश: पहिले उद्योग र त्यसपछि सेवा क्षेत्रको योगदान वृद्धि हुँदै जान्छ। प्रदेश नं. १ को अर्थतन्त्रमा यी तीन क्षेत्रका योगदानलाई तालिका ३ ले प्रष्ट पार्दछ।

तालिका ३ - प्रदेश नं. १ को प्रादेशिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा योगदान

कुल गार्हस्थ्य उत्पादनका क्षेत्र	**कृषि**	**उद्योग**	**सेवा**
प्रदेश नं. १ को योगदान (प्रतिशतमा)	३७.१४	१८.२३	४४.६३

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

प्रदेश नं. १ को अर्थतन्त्रको क्षेत्रगत विभाजनले प्रादेशिक अर्थतन्त्रमा कृषि क्षेत्रको योगदान करिब ३७ प्रतिशत र उद्योग क्षेत्रको योगदान करिब १८ प्रतिशत रहेको देखाउँछ। तसर्थ, कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व तथा उत्पादनलाई थप वृद्धि गर्दै अर्थतन्त्रमा उद्योग क्षेत्रको योगदान वृद्धि गर्दै लैजानुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ। आन्तरिक उत्पादनमा सेवा क्षेत्रको योगदान करिब ४५ प्रतिशत भएकोले प्रदेश नं. १ को अर्थतन्त्र ठोस तथा दिगो रहेको देखिन्छ।

परिच्छेद - दुई :
बजेट खर्च र स्रोत परिचालनको विश्लेषण

२.१ समष्टिगत खर्च स्थितिको विश्लेषण

चालु आर्थिक वर्षको शुरु विनियोजित बजेट रु. ४० अर्ब ८९ करोड ९९ लाख ४७ हजारमा अर्धवार्षिक अवधिमा संघ सशर्त अनुदानमा थप रु. १३ करोड ३५ लाख १५ हजार प्राप्ति भई कायम भएको जम्मा बजेट रु. ४१ अर्ब ३ करोड ३४ लाख ६२ हजार मध्ये अर्धवार्षिक अवधिमा रु. ७ अर्ब ६३ करोड ८७ लाख ४६ हजार खर्च भएको छ। यो खर्च कुल विनियोजनको १८.६ प्रतिशत हो। गत आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को यसै अवधिमा जम्मा रु. ६ अर्ब ८६ करोड ४८ लाख २७ हजार अर्थात विनियोजनको १६.२७ प्रतिशत खर्च भएको थियो। गत आर्थिक वर्षको अर्धवार्षिक अवधिमा चालु तथा पुँजीगत तर्फ क्रमश: ११.५७ र १९.४४ प्रतिशत खर्च भएकोमा चालु आर्थिक वर्षमा चालु तथा पुँजीगत तर्फ क्रमश: १२.५१ र २२.११ प्रतिशत बजेट खर्च भएको छ। यसरी गत आर्थिक वर्षको तुलनामा चालु आर्थिक वर्षको बजेटको अर्ध वार्षिक अवधिको खर्च ११.२७ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। विश्वव्यापी महामारीको रूपमा रहेको कोभिड-१९ को संक्रमण नियन्त्रण, रोकथाम तथा उपचार व्यवस्थापन, बहुवर्षीय आयोजनाको सिर्जित दायित्व भुक्तानी र गत आर्थिक वर्षको बाँकी भुक्तानी आदिका कारण समेत चालु आर्थिक वर्षको अर्धवार्षिक खर्च प्रगति गत आर्थिक वर्षको सोही अवधिको तुलनामा वृद्धि हुन गएको हो। चालु आर्थिक वर्ष २०७७/७८ पौष मसान्तसम्मको खर्चको तुलनात्मक विवरण तालिका ४ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ४ - चालु आर्थिक वर्ष २०७७/७८ पौष मसान्तसम्मको खर्चको तुलनात्मक विवरण

(रकम रु. हजारमा)

बजेट	२०७६/७७			२०७७/७८		
	वार्षिक विनियोजन	अर्धबार्षिक खर्च	प्रतिशत	वार्षिक विनियोजन	अर्धबार्षिक खर्च	प्रतिशत
चालु खर्च	१५९४७३८९	१८४५८२१	११.५७	१६१५३१२७	२०२०५८४	१२.५१
पुँजिगत खर्च	२३४९३९३४	४५६७२९३	१९.४४	२१९५२०९०	४८५३७८१	२२.११
वित्तीय व्यवस्था	८००००	०	०.००	४००००	०	०.००
स्थानीय तह अनुदान हस्तान्तरण	२६७९०८७	४५१७१४	१६.८६	२८८८२४५	७६४३८१	२६.४७
जम्मा खर्च	**४२२००४१०**	**६८६४८२८**	**१६.२७**	**४१०३३४६२**	**७६३८७४६**	**१८.६२**
गत आ.व.को बचत संघ अनुदान फिर्ता		४६२०८००			२४७४७५३	
प्रदेश सञ्चितकोषबाट जम्मा निकासा		११४८५६२८			१०११३४९९	

स्रोत: बजेट, योजना तथा कार्यक्रम महाशाखा, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय; प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय

२.१.१ मन्त्रालयगत खर्च स्थिति

प्रदेशका सबै मन्त्रालय/निकायको वार्षिक विनियोजन र अर्ध वार्षिक खर्चको विवरण तालिका ५ मा प्रस्तुत गरिएको छ। उक्त विवरण अनुसार जम्मा विनियोजन मध्ये प्रदेश व्यवस्थापिका, मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय, भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय र उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयको चालु आर्थिक वर्षको अर्ध वार्षिक अवधिको खर्चको अवस्था अन्य निकायको तुलनामा बढी रहेको छ। गत आर्थिक वर्षको अन्त्यतिर प्रदेश सञ्चित कोषमा स्रोतको चाप श्रृजना भएका कारण भुक्तानी हुन बाँकी रहेका आयोजनाको चालु आर्थिक वर्षमा प्रदेश सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७७/०६/३० को निर्णयको अधिनमा रहि भुक्तानी व्यवस्थापन गरिएको छ। समीक्षा अवधिमा भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय र उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयको बजेटमा गत आर्थिक वर्षको सोही अवधिको तुलनामा खर्चमा वृद्धि आउनुको कारणहरु मध्येको एक गत आर्थिक वर्षमा भुक्तानी बाँकी आयोजनाहरुको चालु आर्थिक वर्षमा भुक्तानी हुनु समेत हो।

तालिका ५ - पौष मसान्तसम्मको मन्त्रालयगत खर्चको तुलनात्मक विवरण

(रकम रु. हजारमा)

अनुदान संख्या	मन्त्रालय/निकाय	आ.व.२०७६/७७			आ.व.२०७७/७८		
		बजेट विनियोजन	पौष सम्मको खर्च	प्रतिशत	बजेट विनियोजन	पौष सम्मको खर्च	प्रतिशत
२०२	प्रदेश व्यवस्थापिका	३३६०९६	१००३२८	२९.९	२३५०३६	८९४९२	३८.१
२१०	प्रदेश लोक सेवा आयोग	२४९९७	०	०.०	५५९२२	९९६२	१७.८
२१६	मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय	२८११७	९७१४	३४.५	१८५७८	४०७७	२१.९
३०१	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	२८०६७३	३८९०३	१३.९	८५८०७६	६६५८२	७.८
३०५	आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	९११३१७	४३४३०	४.८	५९९८१९	३८४९२	६.४
३०७	उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	३८३२७३८	४५२४९६	११.८	३५९६९६६	७७६९२२	२१.६
३१२	भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	४०४१०३२	३११३६३	७.७	३८३१६३३	३३५०८४	८.७
३१४	आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय	१४८२८६८	१५२६१०	१०.३	९८८०८९	१५७७०४	१६.०
३३७	भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	१९८५९९८१	४४९२११०	२२.६	१८२१९६२३	४४०९४७७	२४.२
३५०	सामाजिक विकास मन्त्रालय	४१६६८७५	८०११५५	१९.२	५३३२५१३	९७८७७५	१८.४
३९१	प्रदेश योजना आयोग	७२७१८	११००५	१५.१	४२२३८	७७९६	१८.५
५०१	अर्थ - वित्तीय व्यवस्था	७००००	०	०.०	३००००	०	०.०
५०२	अर्थ - आन्तरिक ऋण भुक्तानी	१००००	०	०.०	१००००	०	०.०
६०१	कर्मचारी सुविधा तथा सेवानिवृत्त सुविधा	७२०००	०	०.०	३००००	०	०.०
६०२	अर्थ - विविध	४३३१९११	०	०.०	४२९६७२४	०	०.०
८०१	स्थानीय तह	२६७९०८७	४५१७१४	१६.९	२८८८२४५	७६४३८१	२६.५
	जम्मा	**४२२००४१०**	**६८६४८२८**	**१६.२७**	**४१०३३४६२**	**७६३८७४६**	**१८.६२**

स्रोत: प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय

२.१.२ स्रोतगत खर्च विश्लेषण

चालु आर्थिक वर्षको स्रोतगत खर्चको विवरण तालिका ६ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ६ - चालु आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को अर्ध वार्षिक अवधिको स्रोतगत खर्चको विवरण

(रकम रु. हजारमा)

खर्च व्यहोर्ने स्रोत	बजेट	खर्च	प्रतिशत
नेपाल सरकार ऋण	५००००००	०	०.०
प्रदेश सरकार	२०७८६१४७	५१७६५५७.६५	२४.९
वित्तीय समानीकरण अनुदान	७९९८४००	१०४२०६१.७३	१३.०
विशेष अनुदान	५३५०००	३९२१०.८४	७.३
समपूरक अनुदान	८४२७००	४४९३६९.९७	५३.३
सशर्त अनुदान	५८७१२१५	९३१५४६.८५	१५.९
जम्मा	**४१०३३४६२**	**७६३८७४७.०४**	**१८.६**

स्रोत: बजेट, योजना तथा कार्यक्रम महाशाखा, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय; प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय

चालु आर्थिक वर्षको समीक्षा अवधिमा प्रदेश सरकार स्रोत तर्फको विनियोजन मध्ये रु ५ अर्ब १७ करोड ६५ लाख ५७ हजार अर्थात २४.९ प्रतिशत खर्च भएको छ। संघ सरकारबाट प्राप्त बिशेष अनुदान र सशर्त अनुदानको बजेटमा क्रमश: ७.३ प्रतिशत र १५.९ प्रतिशत खर्च भएको छ । यो प्रगति प्रदेश सरकार स्रोतको उपयोग भन्दा कम रहेकाले बिशेष अनुदान र सशर्त अनुदानको अधिकतम् उपयोग गर्न यी अनुदानबाट सञ्चालित आयोजना वा कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयनमा लैजान आवश्यक रहेको छ। संघ समपूरक अनुदान स्रोत तर्फ खर्च प्रगति अन्य स्रोतको खर्च प्रगतिको तुलनामा सबै भन्दा बढी अर्थात ५३.३ प्रतिशत भएको छ । पौष मसान्तसम्म रु. ४४ करोड ९३ लाख ६९ हजार समपूरक अनुदानको बजेट खर्च भएको छ । समपूरक अनुदानबाट सञ्चालित बहुबर्षीय सडक आयोजनाहरुको निर्माण कार्यले गति लिँदा सो अनुदानको उपयोग उत्साहजनक रहेको छ। समीक्षा अवधिमा वित्तीय समानीकरण अनुदान स्रोतको १३ प्रतिशत खर्च भएको छ।

२.१.३ विकास साझेदारको स्रोतको आधारमा खर्च स्थिति

चालु आर्थिक बर्षको बजेटमा संघ सशर्त अनुदानमा समावेश भएका विभिन्न ९ वटा विकास साझेदारहरूबाट प्राप्त/प्रतिवद्ध बजेट तथा सो को खर्चको विवरण तालिका ७ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ७ - सशर्त अनुदान अन्तर्गत विकास साझेदारको स्रोतको आधारमा खर्च स्थिति

(रकम रु. हजारमा)

वैदेशिक स्रोत	बजेट	खर्च	प्रतिशत
ए डि वि	१५००	०	०.०
एस.एस. डि. पि.	२४२००	०	०.०
ओफिड	३७२२००	३२७५७.९३	८.८
कुवेत कोष	१४४४००	११५२४.१८	८.०
गाभी	२६००	९०.५	३.५
जेफम्याट	१२००	०	०.०
दाताको संयुक्त कोष	४४५९००	१०३०१.७१	२.३
युनिसेफ	४००	०	०.०
स्वीट्जरल्याण्ड-एस डी सी	१०००	०	०.०
जम्मा	**९९३४००**	**५४६७४.३२**	**५.५**

स्रोत: बजेट, योजना तथा कार्यक्रम महाशाखा, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय; प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय

चालु आर्थिक वर्षको संघ सशर्त अनुदान अन्तर्गत वैदेशिक स्रोतमा जम्मा ९९ करोड ३४ लाख रकम विनियोजित रहेको छ। विशेषगरी पूर्वाधार विकास, शिक्षा तथा स्वास्थ्य सेवा क्षेत्रका आयोजना वा कार्यक्रममा समावेश विदैशिक स्रोतको समीक्षा अवधिमा जम्मा ५.५ प्रतिशत खर्च भएको छ। समीक्षा अवधिमा ४ वटा वैदेशिक स्रोतको बजेटमा केही खर्च भएको छ भने ५ वटा स्रोतमा खर्च हुन सकेको छैन। वैदेशिक स्रोतको उपयोग न्यून देखिएकोले त्यस्ता स्रोत समावेश भएका आयोजना वा कार्यक्रमलाई समयमै कार्यान्वयन गर्न र वैदेशिक स्रोत समावेश रहेका आयोजना वा कार्यक्रमको खर्चको प्रगति विवरण सम्बन्धित निकायमा पठाइ स्रोत प्राप्ति वा शोधभर्नाको लागि विषयगत मन्त्रालयले विशेष पहल गर्न आवश्यक रहेको छ।

२.१.४ गत आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को भुक्तानी बाँकी

गत आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को भुक्तानी बाँकी र सो को समर्थनको विवरण तालिका ८ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ८- आ.व. २०७६/७७ को भुक्तानी बाँकी र समर्थन भएको विवरण

(रकम रु. हजारमा)

मन्त्रालय	गत आ.व.२०७६/७७को बाँकी भुक्तानीको सुरु विवरण	प्रदेश सरकार, म.प.को निर्णयानुसार भुक्तानी बाँकी समर्थन भएको जम्मा	भुक्तानी बाँकीको कच्चावारी प्रमाणित भएको विवरण
उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	२६८६००	२५२९०१	२३२४५०

मन्त्रालय	गत आ.व.२०७६/७७को बाँकी भुक्तानीको सुरु विवरण	प्रदेश सरकार, म.प.को निर्णयानुसार भुक्तानी बाँकी समर्थन भएको जम्मा	भुक्तानी बाँकीको कच्चावारी प्रमाणित भएको विवरण
भूमि व्यवस्था कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	३९३०००	६६०७८	७२३३३
आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय	२३९००	२४५५०	९६३५
भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	२४३२०००	५३५७२९	५३४४४१
सामाजिक विकास मन्त्रालय	१००३००	१०१८२७	६६७५१
जम्मा	**३२१७८००**	**९८१०८५**	**९१५६१०**

स्रोत: प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय

गत आर्थिक वर्षको अन्त्यमा प्रदेश सञ्चित कोषमा वचत रकम न्यून हुन पुगेकाले तालिका ८ बमोजिमका रकम बराबरको भुक्तानी बाँकी रहेको थियो । प्रदेश सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७७/०४/०८ गतेको निर्णयानुसार गत आर्थिक वर्ष २०७६/७७ मा स्वीकृत कार्यक्रमको विनियोजन भित्र रही खर्च भएको बाँकी भुक्तानी व्यवस्थापनको लागि कार्यक्रम संशोधन र रकमान्तर गरी व्यवस्थापन गरिएको छ। आयोजना वा कार्यक्रममा स्वीकृत रकम भन्दा बढीको दायित्व सृजना गरिएको बाँकी भुक्तानी रहेको (करिब २२ करोड) विवरण यसमा समावेश गरिएको छैन। गत आ.व.को बाँकी भुक्तानी समर्थन भएको मध्ये विभिन्न मन्त्रालयको रु. ३३ करोड ९८ लाख ३१ हजार हजार रकम संघ सशर्त अनुदानको भुक्तानी बाँकी रहेको छ। भुक्तानी बाँकी रहेको मध्ये कतिपय बहुवर्षीय आयोजनाको भुक्तानी बाँकीको समर्थन एवम् कच्चावारी प्रमाणित गर्न नपर्ने भएकोले बाँकी भुक्तानीको सम्पूर्ण रकम समर्थन र कच्चावारीको विवरणमा समावेश भएको छैन। तर चालु आर्थिक वर्षको विनियोजनबाट त्यस्ता रकमहरु भुक्तानी दिइने भएकोले दायित्व थपिएको छ।

२.२ राजस्व परिचालन

२.२.१ राजस्व संकलनको अवस्था

गत आर्थिक वर्षको तुलनामा चालु आर्थिक वर्षको समीक्षा अवधिको स्रोत परिचालनको विवरण तालिका ९ मा समावेश गरिएको छ।

तालिका ९ - पौष मसान्तसम्मको स्रोत परिचालनको तुलनात्मक विवरण

(रकम रु. हजारमा)

स्रोत	आ.व. २०७६/७७			आ.व. २०७७/७८		
	वार्षिक लक्ष्य	अर्ध वार्षिक प्राप्ति	प्रतिशत	वार्षिक लक्ष्य	अर्ध वार्षिक प्राप्ति	प्रतिशत
राजस्व बाँडफाँट	१०२७९७००	३७३२८२९	३६.३	९५३५४००	३६३४५०६	३८.१
रोयल्टी बाँडफाँट	२४७०९७	२४६७९७	*	५०००००	०	०.०
वित्तीय समानीकरण अनुदान	८१६३३००	२०४०८२५	२५.०	७९९८४००	१९९९६००	२५.०
सशर्त अनुदान	७०४४१००	१७३७६००	२४.७	५८७१२१५	१८९१६५९	३२.२
समपूरक अनुदान	४००००००	०	०.०	८४२७००	२८३७८५	३३.७
विशेष अनुदान	२००००००	०	०.०	५३५०००	१७६५५०	३३.०
आन्तरिक राजस्व	३८४९९१०	११६११४८	३०.२	४७५०७४७	१२७४८१५	२६.८
नगद मौज्दात,अनुदान फिर्ता,बेरुजु असुल	६६१६३०३	२४२७५०५	३६.७	६००००००	१९१६०८३	**
नेपाल सरकार ऋण	०	०	०.०	५००००००	०	०.०
जम्मा आय	**४२२००४१०**	**११३४६७०४**	**२६.९**	**४१०३३४६२**	**११७७६९९८**	**२७.२**

*आ.व.२०७५/७६मा संकलन भएको रोयल्टी २०७६/७७ मा बाँडफाँट भई प्राप्ति

** आ.व.२०७६/७७ को रोयल्टी बाँडफाँट भई प्राप्त रु.११ करोड र २०७७ असार अन्तिम हप्ताको राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम, स्थानीय तहबाट अनुदान फिर्ता समेत नगद मौज्दातमा समावेश गरिएको छ।

स्रोत: वित्त व्यवस्थापन महाशाखा, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय; प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय

गत आर्थिक वर्षको अर्धवार्षिक अवधिको तुलनामा चालु आर्थिक वर्षको अर्धवार्षिक अवधिमा स्रोत प्राप्ति तर्फ १.४९ प्रतिशतले कमी आई रु. १६ करोड ९७ लाख ६ हजार कम प्राप्ति भएको छ। मुल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक अन्त शुल्कको राजस्व बाँडफाँट तर्फ गत आर्थिक वर्षको अर्ध वार्षिक अवधिको तुलनामा २.३६ प्रतिशत कम प्राप्ति भएको छ। नेपाल सरकार ऋण स्रोततर्फ रु. ५ अर्ब लक्ष्य रहेकोमा स्रोत प्राप्तिको प्रक्रियागत अन्यौलता रहेको छ। रोयल्टी बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने पर्ने गत आर्थिक वर्षको आय चालु आर्थिक वर्षको समीक्षा अवधिमा प्राप्त भएको छ र सो प्राप्ति लक्ष्य भन्दा न्यून रहेको छ।

२.२.२ आन्तरिक आय तर्फ प्राप्तिको शीर्षकगत विवरण

आन्तरिक आयतर्फ प्राप्तिको शीर्षकगत विवरण तालिका १० मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १० - आन्तरिक आयतर्फ प्राप्तिको शीर्षकगत विवरण

(रकम रु. हजारमा)

क्र.सं	विवरण	अनुमान	पौष सम्मको प्राप्ति	प्रतिशत
१	घर जग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१३१५१२२	२९७१५७	२२.६
२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	१५४०४२५	६३७९१४	४१.४
३	मनोरञ्जन तथा विज्ञापन कर	५३५००	१६९१	३.२
४	दहत्तर बहत्तर शुल्क र वहालबाट प्राप्त आय	५०१०००	५३०१२	१०.६
५	पर्यटन तथा पदयात्रा शुल्क	१५००	०	०.०
६	वस्तु तथा सेवा विक्रिबाट प्राप्त रकम	१११५००	२८९५	२.६
७	प्रशासनिक सेवा शुल्क	२५७०००	६००२५	२३.४
८	व्यवसायले भुक्तानी गर्ने दस्तुर	९४०२००	२२०७४०	२३.५
९	दण्ड, जरिवाना र जफत	३०३००	१३७९	४.६
१०	विविध राजस्व	२००	४८	२४.०
	जम्मा	**४७५०७४७**	**१२७४८१५**	**२६.८**

स्रोत: वित्त व्यवस्थापन महाशाखा, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय; प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय

आन्तरिक आयतर्फ गत आर्थिक वर्षको वार्षिक लक्ष्य रु. ३ अर्ब ८४ करोड ९९ लाख १० हजारमा अर्ध वार्षिक अवधिमा रु. १ अर्ब १६ करोड ४१ लाख ४८ हजार अर्थात ३०.१६ प्रतिशत प्राप्ति भएको थियो। चालु आर्थिक वर्षको अर्धवार्षिक अवधिको प्राप्ति रु. १ अर्ब २७ करोड ४८ लाख १५ हजार गत आर्थिक वर्षको सोही अवधिको तुलनामा ९.५ प्रतिशत अर्थात रु. ११ करोड ६ लाख ६७ हजारले बढी हो। कोभिड-१९ को प्रभावका कारण गत आर्थिक वर्षको अन्तिम चौमासिकमा सवारी साधन कर दाखिलामा असहजता आएका कारण अवधि थप भएपश्चात चालु आर्थिक वर्षमा कर दाखिलामा वृद्धि भएकोले आन्तरिक राजस्व गत आर्थिक वर्षको तुलनामा बढी संकलन भएको छ। घर जग्गा रजिस्ट्रेशन शुल्क मातपोत कार्यालयमा संकलन भएता पनि सबै कार्यालयबाट बाँडफाँट भई दाखिला हुन नआएको र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ बमोजिम स्थानीय तहमा संकलन भई प्रदेशमा बाँडफाँट हुनुपर्ने प्राकृतिक स्रोत विक्री शुल्क, मनरोञ्जन कर र विज्ञापनको सबै स्थानीय तहबाट बाँडफाँट भई प्राप्त हुन सकेको छैन। प्रदेशको एकल अधिकार अन्तर्गतको कृषि आयमा कर संकलनको सम्भाव्यता अध्ययन हुन सकेको छैन।

२.२.३ प्रदेश सञ्चितकोषको अवस्था

चालु आर्थिक वर्षको पौष मसान्तको प्रदेश सञ्चित कोषको अवस्थाको विवरण तालिका ११ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ११ - प्रदेश सञ्चित कोषको पौष मसान्तको अवस्था

(रकम रु. हजारमा)

विवरण	आ. व. २०७६/७७	आ. व.२०७७/७८
गत आ.व.को नगद मौज्दात	२४२७५०५	१२९२१६३
पौष मसान्त सम्ममा प्राप्ति	८९१९२००	९८४३७७३
जम्मा आय	११३४६७०५	१११३५९३७
पौष मसान्त सम्मको खर्च	**६८६४८२८**	**७६३८७४६**
गत आ.ब.को बचत संघ अनुदान फिर्ता	४६२०८००*	२४७४७५३
प्रदेश सञ्चित कोषबाट जम्मा निकासा	-	१०११३४९९
खर्च/फिर्ता पछि बाँकी रकम (सञ्चितकोषको बचत अवस्था)	**४४८१८७७**	**१०२२४३८**

* खर्च नभई बचत संघ अनुदानको नगद मौज्दात रहेको।

आ.व.२०७६/७७ को लागि संघ अनुदान फिर्ता गर्न नगद मौज्दात नरहेको।

स्रोत: प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय

गत आर्थिक वर्षको अर्ध वार्षिक अवधिको अन्त्यमा रु. ४ अर्ब ४८ करोड १८ लाख ७७ हजार सञ्चित कोष वचत रहेको थियो भने चालु आर्थिक वर्षको अर्ध वार्षिक अवधिमा प्रदेश सञ्चित कोषमा रु. ११ अर्ब १३ करोड ५९ लाख ३७ हजार जम्मा भएकोमा कुल खर्च र संघ अनुदान फिर्ता गरि बाँकी रु. १ अर्ब २ करोड २४ लाख ३८ हजार सञ्चित रहेको अवस्था छ। आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को लागि संघबाट प्राप्त अनुदानको तोकिएका आयोजना वा कार्यक्रममा खर्च नभएको रकम प्रदेश सञ्चित कोषमा नगद मौज्दात रहनुपर्नेमा गत आर्थिक वर्षको अन्त्यमा सञ्चित कोष न्यून भई भुक्तानीमा चाप भएकोले अन्य स्रोत समावेश रहेका आयोजना वा कार्यक्रममा समेत खर्च व्यवस्थापन गरिएको हुँदा खर्च नभई वचत एकीन भएको संघ अनुदान चालु आर्थिक वर्षको विनियोजन र स्रोतबाट संघीय सञ्चित कोषमा फिर्ता दाखिला गरिएको छ।

२.२.४ समीक्षा अवधिमा राजस्व प्रणाली सुधारमा भएका प्रमुख कार्यहरु

- राजस्व संकलन र बाँडफाँटका सम्बन्धमा स्थानीय तहमा स्थलगत भ्रमण तथा पत्राचार गरि समन्वय भइरहेको छ।
- मन्त्रालयमा राजस्व क्षेत्रको पहिचान तथा विवरण अद्यावधिक गर्न एक कार्यदल गठन भई कार्य भइरहेको छ।
- कोभिड-१९ को प्रभावबाट समयमै सवारी साधन कर दाखिला गर्न भएको असहजतालाई सहजीकरण गर्न प्रदेश सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७७ मंसिर १९ गतेको निर्णयबाट २०७७ पौष १५ सम्म म्याद थप गरिएको छ।

२.२.५ राजस्व संकलनमा देखा परेका चुनौती

- सबै स्थानीय तहबाट प्राप्त हुनुपर्ने राजस्व र सो को यथार्थ विवरण समयमै प्राप्त गर्नु।
- दहत्तर बहत्तर शुल्क संकलन सम्बन्धी स्थानीय सरकार सञ्चलान ऐन, २०७४ र प्रदेश आर्थिक ऐन बीच सामन्जस्यता कायम गरि राजस्व संकलनको क्षेत्राधिकार स्पष्ट गर्नु।
- कोभिड-१९ को महामारीको प्रतिकूल प्रभावका बीच राजस्व संकलनको लक्ष्य हासिल गर्नु।
- प्रभावकारी अनुगमनको लागि आवश्यक सीपयुक्त जनशक्ती र अन्य स्रोतको उचित व्यवस्थापन गर्नु।
- राजस्व चुहावटका क्षेत्रको पहिचान गरि तिनको नियमन गर्नु।
- सवारी साधन कर तिर्ने सेवाग्राहीका समस्यालाई सम्बोधन गर्न यातायात सम्बन्धी राजस्वलाई अनलाइन दाखिला गर्ने प्रणालीको विकास गर्नु।
- घर जग्गा रजिस्ट्रेशन शुल्क र दहत्तर बहत्तर शुल्क संकलन र बाँडफाँटको लागि Software प्रणालीको यथाशिघ्र विकास गरि कार्यान्वयनमा लैजानु।

२.२.६ चालु आर्थिक वर्षको आयको संशोधित अनुमान

चालु आर्थिक वर्षको आयको संशोधित अनुमान तालिका १२ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १२ - प्रदेशको स्रोत परिचालनको संशोधित अनुमान विवरण

(रकम रु. हजारमा)

स्रोत	आ.व. २०७७/७८		
	वार्षिक लक्ष्य	संशोधित अनुमान/प्रतिवद्धता	प्रतिशत
राजस्व बाँडफाँट	९५३५४००	७६२००००	७९.९
रोयल्टी बाँडफाँट	५०००००	०	०
वित्तीय समानीकरण अनुदान	७९९८४००	७९९८४००	
सशर्त अनुदान*	५७३७७००	५८७१२१५	
समपूरक अनुदान	८४२७००	८४२७००	
विशेष अनुदान	५३५०००	५३५०००	
आन्तरिक राजस्व	४७५०७४७	३१६००००	६६.५
नगद मौज्दात, अनुदान फिर्ता, बेरुजु	६००००००	१२९२१६३	
नेपाल सरकार ऋण	५००००००	०	०
जम्मा आय	**४०८९९९४७**	**२७३१९४७८**	**६६.८०**

* सशर्त अनुदानमा पौष मसान्तसम्म थप प्राप्ति समेत

स्रोत: वित्त व्यवस्थापन महाशाखा, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय; प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय

२.२.७ संशोधित अनुमानका आधारहरु

आन्तरिक राजस्व तर्फ अर्धवार्षिक अवधिमा रु. १ अर्ब २७ करोड प्रदेश सञ्चितकोषमा दाखिला भएता पनि संकलन भएको सबै रकम बाँडफाँट भई प्राप्त भई नसकेको हुँदा यसमा वृद्धि हुनसक्ने देखिन्छ। साथै, स्थानीय तहबाट राजस्व बाँडफाँट र अनुदान फिर्ता समेत आउन बाँकी रहेको एवम् अन्तिम लेखा परीक्षण पश्चात पनि प्राप्त हुन सक्ने सम्भावना रहेको छ। संघ अनुदान तर्फ संघ सरकारबाट प्रतिवद्ध अनुदान रकमलाई नै पुर्ण प्राप्ति हुने अनुमान गरिएको छ। राजस्व बाँडफाँट (मुल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक अन्त शुल्क) गत आर्थक वर्षको अर्धवार्षिक अवधिको प्राप्तिको तुलनामा चालु आर्थिक वर्षको सोही अवधिको प्राप्तिलाई आधार मानी संशोधित अनुमान तयार गरिएको छ।

२.३ संघीय अनुदानको परिचालन

२.३.१ अनुदान प्रतिवद्धता र स्थिति

संघ अनुदानको प्रतिवद्धता तथा अर्ध वार्षिक अवधि सम्मको प्राप्तिको अवस्था तालिका १३ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १३ - अनुदान प्रतिवद्धता र स्थिति

(रकम रु. हजारमा)

स्रोत	आ.व. २०७६/७७				आ.व. २०७७/७८		
	वार्षिक लक्ष्य	अर्ध वार्षिक अवधिमा प्रतिवद्धता	अर्धवार्षिक अवधिमा प्राप्ति	प्रतिशत	वार्षिक लक्ष्य/प्रतिवद्धता	अर्धवार्षिक अवधिमा प्राप्ति	प्रतिशत
वित्तीय समानीकरण अनुदान	८१६३३००	८१६३३००	२०४०८२५	२५.००	७९९८४००	१९९९६००	२५.००
सशर्त अनुदान	७०४४१००	७०४४१००	१७३७६००	२४.६७	५८७१२१५	१८९१६५९	३२.२२
समपूरक अनुदान	४००००००	७५३८००	०	०.००	८४२७००	२८३७८५	३३.६८
विशेष अनुदान	२००००००	५४५०००	०	०.००	५३५०००	१७६५५०	३३.००
जम्मा आय	**२१२०७४००**	**१६५०६२००**	**३७७८४२५**	**१७.८२**	**१५२४७३१५**	**४३५१५९४**	**२८.५४**

स्रोत: वित्त व्यवस्थापन महाशाखा, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय; प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय

चालु आर्थिक वर्षमा संघ अनुदानमा जम्मा रु. १५ अर्ब ११ करोड ३८ लाख शुरु विनियोजन भएकोमा अर्ध वार्षिक अवधिमा रु. १३ करोड ३५ लाख १५ हजार (संघीय दरबन्दीमा रहेका फरेस्टर र वनरक्षकको पारिश्रमिक तथा स्वास्थ्य तर्फका विभिन्न आयोजना वा कार्यक्रमका लागि थप बजेट प्राप्त) समेत गरि रु. १५ अर्ब २४ करोड ७३ लाख १५ हजारको प्रतिवद्धता कायम भएको छ। जसमध्ये, अर्धवार्षिक अवधिमा चारै वटा अनुदानको प्रथम किस्ता प्राप्ति भई प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा रु. ४ अर्ब ३५ करोड १५ लाख ९४ हजार दाखिला भएको छ। गत आर्थिक वर्षको खर्च नभएको संघ अनुदान समयमै फिर्ता हुन नसकेकोले चालु आर्थिक वर्षको अनुदानको दोस्रो किस्ता प्राप्तिमा ढिला हुन गएको छ।

त्यसैगरी, संघ सरकारसँग आगामी आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को लागि विभिन्न १५ वटा आयोजनाको लागि रु. ४ अर्ब ५० करोड ३९ लाख समपूरक अनुदान र विभिन्न १० वटा आयोजना वा कार्यक्रमको लागि रु. १ अर्ब ४४ करोड १० लाख विशेष अनुदान माग गरि राष्ट्रिय योजना आयोग समक्ष प्रस्ताव पेश गरिएको छ।

२.३.२ सहायता परिचालनमा प्राप्त भएका उपलब्धि

संघ अनुदानको अर्ध वार्षिक अवधिमा भएको खर्चको विवरण तालिका १४ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १४ - अर्धवार्षिक अवधिमा संघ अनुदानको प्राप्ति र खर्चको अवस्था

(रकम रु. हजारमा)

अनुदानको प्रकार	अर्ध वार्षिक अवधिसम्मको		
	प्राप्ति	खर्च	प्रतिशत
वित्तीय समानीकरण अनुदान	१९९९६००	१०४२०६१.७३	५२.११
विशेष अनुदान	१७६५५०	३९२१०.८४	२२.२१
समपूरक अनुदान	२८३७८५	४४९३६९.९७	१५८.३५
सशर्त अनुदान	१८९१६५९	९३१५४६.८५	४९.२४
जम्मा	**४३५१५९४**	**२४६२१८९.३९**	**५६.५८**

स्रोत: वित्त व्यवस्थापन महाशाखा, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय; प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय

संघ अनुदानको प्रदेश सञ्चितकोषमा दाखिला भएको रु ४ अर्ब ३५ करोड १५ लाख ९४ हजार मध्ये ५६.५८ प्रतिशत अर्थात रु. २ अर्ब ४६ करोड २१ लाख ८९ हजार खर्च भएको छ। सशर्त अनुदान र विशेष अनुदान प्राप्तिको तुलनामा खर्च न्यून देखिएको छ। बिशेष अनुदान र सशर्त अनुदानमाको अधिकतम् उपयोग गरी यी अनुदानबाट सञ्चालित आयोजना वा कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयनमा लैजान आवश्यक रहेको छ।

वित्तीय समानीकरण अनुदान मार्गदर्शन बमोजिम तोकिएको क्षेत्रहरुमा प्राथमिकताका आधारमा बाँडफाँट गरि खर्च व्यवस्थापन गरिएको छ। संघबाट हस्तान्तरण भएका आयोजन/कार्यक्रमहरुलाई कार्यान्वयन गर्नेगरी सशर्त अनुदान परिचालन गरिएको छ। सशर्त अनुदानमा पूर्वाधार विकास तर्फ एकमुष्ठ प्राप्त रकमलाई अधुरा आयोजनाहरु र प्रदेशका मिल्दा बहुवर्षीय आयोजनाहरुमा बाँडफाँट गरि भुक्तानी व्यवस्थापन गरिएको छ। समपूरक अनुदानमा प्रदेशका बहुवर्षीय पूर्वाधार विकासका ८ वटा आयोजनालाई स्रोत व्यवस्थापन गर्नेगरी अनुदान प्राप्त भई कार्यान्वयन भई रहेको छ। विशेष अनुदान तर्फ प्राप्त भएको बजेट तोकिएका आयोजना वा कार्यक्रममा उपयोग भइरहेको छ।

२.३.३ सहायता परिचालनमा देखिएका समस्या र गर्नुपर्ने सुधार

सहायता परिचालनमा देहाय बमोजिम समस्या देखा परेका छन् :

- संघ सशर्त अनुदान प्रदान गर्दा प्रदेशको आवश्यकता र आयोजनाको प्रगतिको अवस्था अनुरुप अनुदान तथा कार्यक्रम प्राप्त नभएको।
- प्रदेशको खर्चको आवश्यकता अनुरुप संघ वित्तीय समानीकरण अनुदान नभएको।
- प्रदेश सरकार स्रोत समावेश भएको बजेटको तुलनामा संघ सशर्त अनुदान स्रोत रहेको बजेटको खर्च न्यून रहेको।

- सशर्त अनुदान अन्तर्गतको वैदेशिक स्रोत समावेश आयोजना वा कार्यक्रमको प्रगति विवरण सम्बन्धित निकायमा समयमै नपठाउँदा अनुदान प्राप्ति, शोधभर्ना र भुक्तानीमा समस्या भएको।
- विषयगत मन्त्रालयहरुले सशर्त अनुदानका कार्यक्रमहरुको वैदेशिक स्रोत समावेश भएका बजेट तथा कार्यक्रमको रोक्का फुकुवा जस्ता विषयमा पर्याप्त ध्यान नदिँदा स्रोत व्यवस्थापनमा समस्या भएको छ।
- संघबाट हस्तान्तरण भएका आयोजनाहरुलाई सम्पन्न गर्न संघबाट पर्याप्त बजेट प्राप्त नभएको।
- आगामी वर्षको लागि संघ वित्तीय समानीकरण अनुदानको सीमा फागुन मसान्तभित्र प्राप्त नहुँदा प्रदेशको बजेट तर्जुमा प्रक्रिया तोकिएको समयमै हुन नसकेको।
- संघ सशर्त अनुदानको रकम र कार्यक्रमको विवरण प्रदेशको बजेट सीमा दिने समयमा प्राप्त नहुनु।

सहायता परिचालनमा देखा परेका समस्या समाधानको लागि देहाय बमोजिम गर्न आवश्यक रहेको छ :

- प्रदेशको राजस्व र खर्चको आवश्यकताको अनुपातमा संघ वित्तीय समानीकरण अनुदानको दायरा बढाउन र वित्तीय समानीकरण अनुदानको सीमा तोकिएको समयमै प्राप्तिका लागि संघको सम्बन्धित निकायमा प्रदेश सरकारले पहल गर्नुपर्ने।
- प्रदेशलाई हस्तान्तरण भएका र अधुरा आयोजनाहरुलाई सम्पन्न गर्न संघ सशर्त अनुदानमा पर्याप्त बजेट उपलब्ध हुनुपर्ने।
- सशर्त अनुदान प्रदान गर्दा प्रदेश अन्तर्गतका निकायबाट आयोजना वा कार्यक्रमको प्रस्ताव माग गरि सञ्चालनमा रहेका आयोजनाहरुलाई पर्याप्त अनुदान समेत उपलब्ध हुनेगरी आगामी आर्थिक वर्षको लागि चैत्र महिना भित्रैमा सशर्त अनुदानको सीमा प्राप्ति हुने व्यवस्थाका लागि नीतिगत पहल हुनुपर्ने।
- वैदेशिक स्रोत समावेश भएका आयोजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन, बजेट रोक्का/फुकुवा, प्रगति विवरण र शोधभर्ना माग सम्बन्धमा सशर्त अनुदान प्रदान गर्न सम्बन्धित निकाय र कार्यान्वयन गर्ने प्रदेश अन्तर्गतका कार्यालयहरु बीच पर्याप्त समन्वय हुनुपर्ने।
- स्वास्थ्य सेवा सुदृढीकरण, गत आर्थिक वर्षको बाँकी भुक्तानी, अधुरा आयोजना, संघबाट हस्तान्तरण भएका बहुवर्षीय आयोजनाको लागि संघ सशर्त अनुदानमा थप बजेट माग गरिएको (रु. ९ अर्ब १२ करोड ६८ लाख ६ हजार) रकम उपलब्धताको लागि नीतिगत तहबाट पहल हुनुपर्ने।

२.४ नेपाल सरकार ऋण

चालु आर्थिक वर्षको जम्मा बजेटमा रु. ५ अर्ब नेपाल सरकार ऋण स्रोत अनुमान गरिएकोमा उक्त ऋण प्राप्तिको प्रक्रियागत कठिनाईले गर्दा प्राप्त हुने सम्भावना न्यून रहेको छ।

२.५ बजेट सन्तुलन स्थिति

चालु आर्थिक वर्षको २०७७/७८ मा स्वीकृत बजेट ऋणात्मक रहेकोले स्रोत प्राप्ति अनुसार खर्च हुनेगरी व्यवस्थापन नगरेमा आयोजना वा कार्यक्रमबाट सिर्जित दायित्व भुक्तानी गर्न स्रोत अभाव हुने देखिएको, त्यसैगरी कोभिड-१९ को संक्रमणको प्रभावले गर्दा राजस्व बाँडफाँट र आन्तरिक आय लक्ष्य अनुसार प्राप्ति नहुने, नेपाल सरकारसँग ऋण प्राप्ति गर्ने प्रक्रियागत कठिनाइ भएको, गत आर्थिक वर्षक २०७६/७७ मा प्रदेश सञ्चितकोष न्यून भई सिर्जित दायित्व भुक्तानी गर्न बाँकी रहेको, संघबाट गत आर्थिक वर्षमा प्राप्त सशर्त अनुदानको खर्च नभएको बजेट समेत चालु आर्थिक वर्षमा फिर्ता गरिएको छ। तसर्थ चालु आर्थिक वर्षको अनिवार्य दायित्व, कोभिड-१९ संक्रमण, रोकथाम, नियन्त्रण तथा उपचार व्यवस्थापन तथा स्थानीय तहलाई अनुदान हस्तान्तरण, गत आर्थिक वर्षको बाँकी भुक्तानी, बहुवर्षीय आयोजनाको सिर्जित दायित्वको भुक्तानीका लागि प्राथमिकताका आधारमा भुक्तानी हुनेगरी चालु आर्थिक वर्षको बजेट व्यवस्थापन हुने गरि प्रदेश सरकार मन्त्रिपरिषद्को

२०७७/०६/३० को निर्णय कार्यान्वयनमा रहेको छ । प्रदेशका मन्त्रालय/निकायबाट प्रदेश सरकार मन्त्रिपरिषद्को उपरोक्तानुसारको निर्णय बमोजिम तालिका १५ बमोजिम बजेट समर्पण भएको छ।

तालिका १५ - प्रदेश मन्त्रालय/निकायबाट भएको बजेट समर्पणको विवरण

(रकम रु. हजारमा)

सि.नं.	मन्त्रालय	प्रदेश सरकार र वित्तीय समानीकरण अनुदानको विनियोजन	विनियोजनको आधा (५०%)	खर्च नहुने/ रोक्का राख्ने प्रतिवद्धता	खर्च हुने रकम	समर्पण प्रतिशत	कैफियत
१	प्रदेश सभा सचिवालय	२३५०३६	११७५१८		२३५०३६		
२	प्रदेश लोक सेवा आयोग	५५९२२	२७९६१	७६४७	४८२७५	१३.७	समर्पण / समर्पण प्रतिवद्धता भएको
३	मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय	१८५७८	९२८९		१८५७८		
४	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	३४५३७६	१७२६८८		३४५३७६		
५	आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	५९८१८४	२९९०९२	४७४१५९	५९८१८४		
६	उद्योग पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	३२७९१८९	१६३९५९५	१६३९५९५	१६३९५९५	५०.०	
७	भूमि व्यवस्था कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	३१६२५३३	१५८१२६७	१५६९४४१	१५९३०९२	४९.६	
८	आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय	१२७४०८९	६३७०४५	४०९३००	८६४७८९	३२.१	समर्पण / समर्पण प्रतिवद्धता भएको
९	भौतिक पूर्बाधार विकास मन्त्रालय	१३९१४०८२	६९५७०४१	६६०२७५४	७३११३२८	४७.५	
१०	सामाजिक विकास मन्त्रालय	३५०२०७५	१७५१०३८	७८४१९६	२८४६०७५	२२.४	
११	प्रदेश योजना आयोग	४२२३८	२१११९		४२२३८		
१२	अर्थ वित्तीय व्यवस्था	३००००	१५०००		३००००		
१३	अर्थ-आन्तरिक ऋण भुक्तानी	१००००	५०००		१००००		
१४	कर्मचारी सुविधा तथा सेवा निवृत्त सुविधा	३००००	१५०००		३००००		
१५	अर्थ विविध[1]	४३९९०००	२१९९५००		४३९९०००		
१६	स्थानीय तह	२८८८२४५	१४४४१२३		२८८८२४५	०.०	
	जम्मा	**३३७८४५४७**	**१६८९२२७४**	**११४८७०९२**	**२२८९९८११**	**३४.०**	

स्रोत: बजेट, योजना तथा कार्यक्रम महाशाखा, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय

प्रदेश सरकार र वित्तीय समानीकरण अनुदान स्रोतको बजेट विनियोजनको आधाबाट प्राथमिकताको आधारमा भुक्तानी हुनेगरी चालु आर्थिक वर्षको खर्चको व्यवस्थापन गर्ने सन्दर्भमा जम्मा विनियोजन रु ३३ अर्ब ७८ करोड ४५ लाख ४७ हजारको ५० प्रतिशतले हुन आउने रु. १६ अर्ब ८९ करोड २२ लाख ७४ हजार मात्र बाट खर्च व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिएको छ। विषयगत मन्त्रलायबाट बजेट समर्पण वा खर्च व्यवस्थापनको प्रतिवद्धता प्राप्त विवरण अनुसार रु. ११ अर्ब ४८ करोड ७० लाख ९२

[1] संघ अनुदान फिर्तामा भएको खर्च समेत

हजार अर्थात ३४ प्रतिशत मात्र खर्च नहुने बजेट समर्पण प्राप्त भएको छ। प्रदेश सरकार र वित्तीय समानीकरण अनुदान स्रोतको संशोधित अनुमान तालिका १६ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १६ - प्रदेश सरकार र वित्तीय समानीकरण अनुदान स्रोतको संशोधित अनुमान

(रकम रु. हजारमा)

दाता	आयतर्फ अनुमान	लक्ष्य	संशोधित अनुमान	प्रतिशत
प्रदेश सरकार	आन्तरिक आय	४७५०७४७	३१६००००	६६.५
	राजस्व बाँडफाँट	१००३५४००	७६२००००	७५.९
	नेपाल सरकार ऋण	५००००००	०	०.०
	गत आ.व.को नगद मौज्दात	६००००००	१२९२१६३	२१.५
संघ	वित्तीय समानीकरण अनुदान	७९९८४००	७९९८४००	१००.०
जम्मा		**३३७८४५४७**	**२००७०५६३**	**५९.४**

स्रोत: वित्त व्यवस्थापन महाशाखा, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय

तालिका १५ बमोजिम प्रदेश सरकार र वित्तीय समानीकरण अनुदान स्रोतको रु. २२ अर्ब ८९ करोड ९८ लाख ११ हजार खर्च हुने अनुमान भएकोमा तालिका १६ बमोजिम उक्त स्रोतहरुमा रु. २० अर्ब ७ करोड ५ लाख ६३ हजार प्राप्ति हुने संशोधित अनुमान गरिएको हुँदा रु. २ अर्ब ८२ करोड ९२ लाख ४८ हजार स्रोत न्यून हुने देखिएकाले विषयगत मन्त्रालयलाई विनियोजनको आधाबाट खर्च व्यवस्थापन गर्न र बजेट समर्पण बढाउन अनुरोध गर्नुपर्ने एवम् संघबाट थप सशर्त अनुदान प्राप्त गरि खर्च व्यवस्थापन गर्न आवश्यक देखिएको छ।

परिच्छेद - तीन :
क्षेत्रगत र मन्त्रालयगत उपलब्धि विश्लेषण

मन्त्रालय तथा निकायहरुबाट प्राप्त विवरण बमोजिम समीक्षा अवधिमा हासिल भएका क्षेत्रगत उपलब्धिहरु देहाय बमोजिम रहेका छन्।

३.१ आर्थिक र वित्तीय क्षेत्र

३.१.१ अर्थ तथा वित्त

- प्रदेश आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी विधेयको मस्यौदा तयार भएको छ।
- प्रदेशको चालु आर्थिक वर्षको बजेटमा खर्च व्यहोर्ने स्रोत तर्फ न्यून प्राप्ति हुने अनुमान अनुसार सिर्जित बजेट असन्तुलनको अवस्थालाई नियन्त्रण गर्ने प्रयास गरिएको छ। प्रदेश सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७७/०६/३० को बैठकको निर्णयबाट खर्च उपशीर्षकहरु रोक्का राखिएको छ। साथै संघीय सरकारबाट प्राप्त सशर्त समपूरक र विशेष अनुदानमा सञ्चालित आयोजना वा कार्यक्रम/क्रियाकलाप बाहेकका प्रदेश सरकार र वित्तीय समानीकरण स्रोतमा आधारित सबै आयोजना वा कार्यक्रम/क्रियाकलापहरु आ.व. २०७७/७८ मा प्रत्येक मन्त्रालय/निकायले चालु आर्थिक वर्षमा हुने अनिवार्य दायित्व बहुवर्षीय स्रोत सुनिश्चितता मार्फत सिर्जना भएको दायित्व र गत वर्षको भुक्तानी बाँकी रकम समेत समावेश गरी विनियोजित रकमको आधाबाट मात्र प्राथमिकताको आधारमा भुक्तानी हुनेगरी चालु आर्थिक वर्षको खर्च व्यवस्थापन गर्ने लगायतका विषयमा निर्णय भएको छ।
- स्वास्थ्य सेवा, पूर्वाधार निर्माण, उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण, कृषि तथा पशु विकासका क्षेत्रमा अपुग स्रोत व्यवस्थापनको लागि संघीय सरकारसँग सशर्त अनुदानमा थप रु. ९ अर्ब १२ करोड उपलब्ध गराइदिने व्यवस्थाको लागि पत्राचार गरिएको छ।
- प्रदेश सरकारका अन्तर्गत सबै मन्त्रालय निर्देशनालय र आयोग कार्यालयहरुमा क्रियाकलापमा आधारित सरकारी लेखाप्रणाली विद्युतीय सरकारी लेखा प्रणाली वा Computerized Government Accounting System (CGAS+) प्रणाली सञ्चालनमा आएको छ।
- सरकारी सम्पत्ति तथा दायित्व लेखांकन र प्रतिवेदन गर्ने सूचना प्रणाली Public Assets Management System (PAMS) महालेखा नियन्त्रक कार्यालयको सहयोगमा सञ्चालनमा आएको छ।
- आपूर्तिकर्ता सेवा प्रदायक निर्माण व्यवसायीहरुको खातामा नै रकम भुक्तानी गर्न Electronic Fund Transfer (EFT) प्रणालीको शुरुवात भएको छ।
- आ.व. २०७६/७७ को आन्तरिक लेखापरीक्षणको एकीकृत प्रतिवेदन तयार गरिएको छ।
- आ.व. २०७६/७७ को प्रदेश सरकारको आय व्ययको एकीकृत प्रतिवेदन तयार गरि महालेखा नियन्त्रक कार्यालयमा पेश गरिएको छ।
- Treasury Single Account (TSA), Revenue Management Information System (RMIS), Computerized Government Accounting System (CGAS+) र Public Assets Management System (PAMS) विषयक सूचना प्रणालीमा लेखा समुहका मोरङमा कार्यरत कर्मचारीहरुलाइ पुनर्ताजगी तालिम प्रदान गरिएको छ।
- Provincial Budget Management Information System (PLMBIS) तथा बजेट प्रणाली सम्बन्धी आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयका कर्मचारीलाई पुनर्ताजगी तालिम प्रदान गरिएको छ।

३.१.२ कृषि तथा सहकारी

- मन्त्रालय र मातहतका निकायहरुवाट खाद्यान्न तरकारी तथा फलफूलवाली र दुध मासु अण्डा तथा माछाको उत्पादन प्रसोधन तथा बजारिकरण प्रवर्द्धन मार्फत वाली र पशु वस्तुको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालनमा रहेका छन् ।
- ब्याज अनुदान कार्यक्रम सञ्चालन गर्न बैक तथा सहकारी संस्थाहरुसँग छलफल गरी ब्याज अनुदान कार्यविधिको मस्यौदा तयार गरिएको छ ।
- मध्यपहाडमा आगामी मकै सिजन फागुन चैत्रमा मकै उत्पादकत्व कार्यक्रमका लागि छनौट भएका क्लस्टरहरुमा उन्नत वीउ र यान्त्रिकिकरण मार्फत २ हजार हेक्टरमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- चारवाट कृषि उपज बैक स्थापनाका लागि सार्वजनिक रूपमा सुचना भई निवेदन संकलन सम्पन्न भईसकेको छ ।
- चार स्थानमा चैते धान सुकाउने ड्रायर निर्माण अन्तिम चरणमा पुगेकोछ र थप दुई स्थानमा ड्रायर निर्माणका लागि निवेदन संकलन समेत सम्पन्न भईसकेको छ ।
- उदयपुरको वेलका नगरपालिकामा ५०० मेट्रिक टन क्षमताको कोल्ड स्टोर निर्माणको वोलपत्र स्वीकृतीको अन्तिम चरणमा रहेको छ र यसै आ.ब.मा सम्पन्न हुनेछ ।
- तेह्रथुमको म्याङ्गलुङ्गमा गत आ.ब.वाट निर्माण शुरु भएको १ हजार मेट्रिक टन क्षमताको कोल्ड स्टोर निर्माण सम्पन्न भएको छ । साथै प्रदेशका ९ स्थानमा करीव ५० मेट्रिक टन क्षमताका साना कोल्ड रुम निर्माण सम्पन्न भई कृषि उपज भण्डारण पूर्वाधार तयार भएका छन ।
- धान वालीमा लाग्ने फडके तथा गवारो किरा मकैमा लाग्ने फौजि किरा सुन्तलामा लाग्ने फल कुहाउने किराका विरुद्धमा कृषि ज्ञानकेन्द्रहरु मार्फत आकस्मिक वाली संरक्षण सेवावाट प्राथमिक उपचार र महामारी नियन्त्रण प्रयास गरिएकोछ । फलस्वरुप यस वर्ष वर्षे धानको उत्पादन उच्च भएको छ ।
- सूर्योदय नगरपालिका फिक्कललाई शशर्त अनुदान रुपमा चिया परीक्षण तथा प्रवर्द्धन केन्द्र स्थापनाका लागि रकम उपलब्ध गराई केन्द्र शिलान्यास गरी निर्माण कार्य अघि वढाईएको छ ।
- अलैची उत्पादन हुने पहाडी जिल्लाहरुमा अलैची क्षेत्र विस्तार तथा अलैची सुकाउने सुधारिएको भट्टी निर्माणका लागि कृषि ज्ञानकेन्द्रहरुवाट सेवाग्राही छनौट कार्य प्रारम्भ गरिएको छ ।
- गत आ.ब. मा नै छनौट भई कोभिड-१९ कारण सम्पन्न गर्ने नसकेका फलफूल तरकारी तथा च्याउका गरी जम्मा ७० वटा नमूना कृषि फार्महरु स्थापनाको काम अन्तिम चरणमा पुगेको छ । यी नमूना फार्महरुले समुदायमा कृषि ब्यवसायिकरण प्रवर्द्धनमा सहयोग पुग्ने छ ।
- सहकारी तथा समूह मार्फत उत्पादन हुने प्राङ्गारिक मलमा प्रति किलो पाँच रुपैँयाका दरले अनुदान उपलब्ध गराउने गृहकार्य शुरु गरिएको छ ।
- माटो मल परीक्षण प्रयोगशालाको सहयोगमा कृषि ज्ञानकेन्द्रहरु मार्फत विभिन्न स्थानमा माटो शिविर सञ्चालन हुने क्रममा रहेको तथा ४ वटा स्थानीय तह सहित विभिन्न कृषि विषय अध्यापन गराउने १० वटा शैक्षिक संस्था गरि १४ वटा माटो परीक्षण मिनि ल्याव चैत्र महिना भित्र स्थापना गरिनेछ ।
- कृषक सम्मानका लागि कार्यविधि मस्यौदा तयार हुने क्रममा रहेकोछ ।
- भोजपुर, ओखल्ढुङ्गा र खोटाङ्गमा प्राङ्कारीक खेती कार्यक्रम संचाल भै रहेको छ ।
- विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भई विशिष्ठीकृत सहकारी संघ सँग संझौता हुने क्रममा रहेकोछ । संझौता पश्चात दैनिक ५ मेट्रिक टन धुलो दुध उत्पादन गर्ने कारखाना निर्माणको काम अघि वढने अपेक्षा गरिएको छ ।
- कृषि ज्ञानकेन्द्रहरु मार्फत नियमित रूपमा ८ स्थानमा कृषक पाठशाला कार्यक्रमहरु सञ्चालन भएका छन ।त्यसैगरी १९१ वटा बीउ नमूना परीक्षण र ५४४ वटा माटो परीक्षण गरी कृषकहरुलाई आवश्यक सेवा सल्लाह उपलब्ध गराईएको छ ।
- ६ वटा जिल्लाहरुमा साना कृषि यन्त्र उपकरण वितरणका लागि पूर्तिकर्ता छनौट कार्य अघि वढाईएको छ ।

- कस्टम हयारिङ्क केन्द्र स्थापनाका लागि सार्वजनिक सूचना आब्हान गरी निवेदन संकलन गरिसकिएको फागुन मसान्त भित्र सेवाग्राही छनौट गरी हयारिङ्क केन्द्र स्थापना कार्य प्रारम्भ गरिने छ।
- विभिन्न वालीसँग सम्वद्ध प्रदर्शन कृषक पाठशाला कार्यक्रम सार्वजनिकीकरण स्थानीय तहका प्राविधिकहरुसँग छलफल रेडियो टेलिभिजन मार्फत कार्यक्रम दिवस आदिका माध्यमवाट कृषि प्रसार सेवामा पँहुच अभिबृद्धि गराउने प्रायसहरु भैरहेका छन्।
- ब्यवसायिक कफी, किवी र सुन्तलाजात फलफूल वगैँचा विस्तारका लगि किसान छनौट काम अन्तिम चरणमा रहेकोछ।
- कृषि तालिम केन्द्र पशु सेवा तालिम केन्द्र र सहकारी प्रशिक्षालय मार्फत माघ महिनाको दोश्रो सातावाट कर्मचारी र किसानहरुको तालिम कार्यक्रम शुरु गरिनेछ।
- भूमि सम्बन्धी समस्या समाधान गर्न संघिय सरकारवाट गठन भएको आयोगमा प्रदेशका तर्फवाट सदस्य नियुक्त गरी २९ वटा स्थानीय तहसँग समझदारी पत्रमा हस्ताक्षर गरी कार्य प्रारम्भ गरिएको छ।

३.१.३ पशु पंक्षी विकास

- भेटेनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञकेन्द्रहरु मार्फत ४१ हजार २१५ पशुहरुमा कृत्रिम गर्भाधान गरिएको छ। यस कार्यक्रमबाट २५ हजार उन्नत नश्लका बाछाबाछी/ पाडापाडी/ पाठापाठी जन्मिनेछ उत्पादन हुने अनुमान गरिएको छ ।
- पशु सेवा विज्ञकेन्द्रहरु मार्फत नियमित पशु उपचार सेवा तथा लम्पी स्कीन रोग विरुद्ध ठुला ठुला पशु फार्महरुमा सचेतना कार्यक्रम र रोगको अवस्था सम्बन्धमा अनुगमन सेवा तथा रोकथामका लागि औषधीहरु उपलब्ध गराईएको छ ।वर्ड फ्लु महामारी सम्बन्धमा उच्च सतर्कता अपनाईएको छ र कुखुरा फार्ममा जैविक सुरुक्षा अपनाउन रेडियो मार्फत सूचना प्रवाह गरिएको छ।
- पशुपंक्षी तर्फ सुनसरीको वराहक्षेत्रमा एउटा नमूना गाई फार्म र प्रदेशका विभिन्न स्थानमा वाख्रापालन तर्फ ६० वटा साना तथा मझौला नमूना फार्महरु छनौट भई सम्पन्न हुने क्रममा रहेको छ।
- साना तथा मझौला वंगुर फार्म सुदृढीकरण कार्यक्रम अन्तर्गत १२६ वटा ब्यवसायिक वंगुर फार्म संग सम्झौता भई कार्यक्रम सञ्चालन भैरहेको र बैशाख मसान्त सम्ममा सबै कार्य सम्पन्न हुनेछ।
- पशु सेवा विज्ञकेन्द्रहरु मार्फत दुध उत्पादन तथा प्रसोधन सम्बद्ध सामाग्रीहरु मिल्किङ मेशिन. मिल्क एनालाइजर. चिलिङ भ्याट. च्याफकटर. मिल्क क्यान खरिद तथा गाईभैंसीको गोठ खोर निर्माण सुधार कार्यका लागि कृषकहरुलाई सहयोग उपलब्ध गराईएको छ।
- अधिकतम् दशलाख सम्म अनुदान सहयोगमा ३५ वटा साना डेरी प्रशोधन केन्द्र स्थापनाका लागि सम्झौता भई कार्यक्रम सञ्चालन भैरहेको छ।
- पशुपालन तथा दुध उत्पादनमा सक्रिय २० वटा कृषि/पशु सहकारी मार्फत प्रति सहकारी रु. २५ लाख अनुदान उपलब्ध गराउने गरी दूध उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन भैरहेको र जेष्ठ सम्ममा सबै कार्य सम्पन्न हुनेछ।
- धनकुटामा पचास लाख सहयोगमा एउटा गाई स्रोत केन्द्र स्थापना कार्यक्रम अगाढी बढाईएको छ।
- सुनसरीको चक्रघट्टीमा रु. ५० लाख अनुदान सहयोगमा एउटा नमूना व्यवसायिक गाई फार्मको सम्झौता भई कार्यक्रम सञ्चालन भैरहेको छ।
- हुलाकी मार्ग दुध उत्पादन कार्यक्रम मार्फत ३ वटा नँया र ४ वटा पुराना गरी ७ वटा सहकारी मार्फत दुध उत्पादन कार्यक्रम अघि वढाईएको छ।
- बाख्रको बृहत्तर पकेट कार्यक्रम अन्तरगत झापा पाँचथरमा धनकुटा ६ वटा पकेटको संझौता भई काम अघि वढेको उदयपुर मोरङ्गमा सुनसरीमा संझौताका क्रममा रहेकोछ। यसरी चालु आर्थिक वर्षमा ११ वटा बाख्राका बृहतर पकेट स्थापना हुनेछ।

- हुलाकी मार्ग लक्षित बाख्रा पालन कार्यक्रम अन्तरगत मोरङ्ग झापा र सुनसरीमा गरी जम्मा ५ वटा समित/सहकारी मध्ये ३ वटामा सञ्चालनको प्रक्रिया रहेकोछ र २ वटा सहकारीमा यसै महिनाको अन्त्य सम्ममा कार्यक्रम शुरुवात हुनेछ।
- पशुजन्य पदार्थ उत्पादन विविधिकरण र बजारिकरणका लागि दुध तथा मासु प्रसोधन छुर्पी चिज ललिपप बम्बैसन तथा ससेज उत्पादन गर्ने प्रदेशभरका २५ वटा उद्यम ब्यवसायलाई ब्यवसाय सुधारका लागि अधिकतम दश लाख सम्म सहयोग गरी कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेकोछ।
- विभिन्न प्रकारका ६३ हजार १४४ वटा पशुपंक्षीहरुको उपचार (Medical/Surgical/Gynecological) गरिएको र ६ हजार ७० (Fecal/Blood/Urine/Milk/PM) वटा विभिन्न प्रकारका नमूना प्रयोगशालामा परीक्षण गरिएकोछ।
- FMD PPR HS/BQ/ARV गरि हालसम्म ७४ हजार ९०४ खोप लगाइएकोछ। राष्ट्रिय खोप कार्यक्रम अन्तर्गत FMD PPR HS/BQ Swine Fever ND खोपहरु सबै जिल्लामा माघ अन्तिम साताबाट सञ्चालन हुने प्रक्रियामा रहेकोछ।
- मत्स्यपालन क्षेत्र विस्तार तथा यान्त्रिकरण कार्यक्रम संचालित जिल्लामा स्थलगत अनुगमन भै संझौताको चरणमा पुगेकोछ र बैशाख अन्तिम सम्ममा काम सम्पन्न हुनेछ। यस कार्यक्रमबाट ११ हेक्टर क्षेत्रमा नयाँ मत्स्य पोखरी निर्माण र ५ हेक्टर पुरानो मत्स्य पोखरी मर्मत संभार हुनेछ र मत्स्य यान्त्रीकरणका कार्यक्रम सञ्चालन हुनेछ।

३.१.४ पर्यटन

- मुन्धुम (ट्रेल) पदमार्गको वित्तीय हस्तान्तरण मार्फत स्थानीय तहले (त्रिपक्षीय स्रोत साझेदारी- प्रदेश सरकार स्थानीय तह र SDC को सहयोगमा) काम भइरहेको छ।
- धार्मिक पर्यटकीय क्षेत्र सिलौटीको संरक्षण सम्बर्द्धन र आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण कार्य बहुबर्षीय योजनाको ठेक्का प्रक्रियामा रहेको छ।

३.१.५ वन तथा वातावरण

- स्थानीय माग तथा भौगोलिक अनुकुलताका आधारमा रुख प्रजाति तथा केही फलफुल प्रजातिको सबै डिभिजन वन कार्यालयहरुबाट विरुवा उत्पादनको कार्य भइरहेको छ।
- भू-संरक्षण क्षेत्र अन्तर्गत सिमसार संरक्षण, खोला किनार संरक्षण, गल्क्षी पहिरो नियनत्रण र जल पुन: भरण सम्बन्धि कार्य भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय मार्फत भएको छ।

३.१.६ प्रादेशिक योजना

- प्रदेश योजना आयोगद्वारा विकास हुँदै गरेको आयोजना बैंक विकासको कार्य ५० प्रतिशत सम्पन्न भएको छ।
- प्रादेशिक योजनाका सम्बन्धमा राजनैतिक सहमति आवश्यक रहेकोले सो सम्बन्धमा छलफल कार्य भइरहेको छ।

३.२ भौतिक पूर्वाधार

३.२.१ सडक तथा पुल

- ६२ वटा बहुवर्षीय सडक मध्ये २ वटाको निर्माण कार्य सम्पन्न भई ५१ वटा निर्माणधीन रहेका छन्। समीक्षा अवधिमा बहुवर्षीय सडक निर्माणमा रु. १ अर्ब ७५ करोड ३६ लाख १८ हजार खर्च भएको छ।
- मुख्यमन्त्री ग्रामीण सडक अन्तर्गतका सडक आयोजनाहरुको गत आ.व.२०७६/७७ को बाँकी भुक्तानीको लागि रु.२१ करोड ३९ लाख ६७ हजार खर्च भएको छ।
- प्रादेशिक विशेष सडक अन्तर्गत संचालित योजनाहरु मध्ये हाल २ वटा निर्माणधीन रहेकोमा समीक्षा अवधिमा उक्त आयोजनामा रु. ३ करोड ८० लाख २३ हजार खर्च भएको छ।
- झोलुंगे पुलहरुको निर्माण कार्य भैरहेको र समीक्षा अवधि सम्ममा रु. ७ करोड ९७ लाख ९७ हजार खर्च भएको छ।

- लामो दूरीका पुल निर्माण कार्य भइरहेकोमा हाल सम्मको खर्च रु. २३ करोड ६० लाख ५५ हजार भएको छ।
- प्रादेशिक सडक सञ्जाल गुरुयोजना र पन्ध्र वर्षीय प्राथमिकता प्राप्त लगानी योजनालाई पूर्ण रुपमा कार्यान्वयनमा लैजानको लागि Provincial Transport Master Plan (PTMP) तयार भएको छ।
- ओखलढुंगाको रुम्जाटार ताप्लेजुङ्गको घुन्साको हिमाली नमूना गाउँ लगायत तीन स्थानमा शुरु गरिएको स्मार्ट सिटीको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययनको लागि परामर्शदातासँग सम्झौता सम्पन्न भई अध्ययन कार्य अगाडि बढाइएको छ।
- धरान मूलघाट सुरुङ्ग मार्गको पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न भएको छ।

३.२.२ सहरी विकास

- सार्वजनिक पूर्वाधारहरु बसपार्क वालउद्यान केन्द्र फनपार्क जेष्ठ नागरिक भजन किर्तन र मनोरञ्जन स्थल अतिथी गृह धर्मशाला सामुदायिक भवनको निर्माण कार्य निरन्तर भई रहेको छ।
- जनता आवास कार्यक्रम अन्तर्गत १८८ घरधुरीको लागि आवास उपलब्ध गराइएको छ।
- पूर्व-पश्चिम राजमार्ग अन्तर्गत कोशी गाउँपालिकामा कोशी रिफ्रेशमेन्ट सेन्टर निर्माणको पहिलो चरणको ठेक्का सम्झौता भई निर्माण कार्य भइरहेको छ।
- वीर शहिद एवम् ऐतिहासिक भुमीहरुलाई नमुना गाउँ बनाउने घोषित कार्यक्रम अनुसार बनेको गुरुयोजना र विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनको आधारमा निर्माण कार्य भइरहेको छ।

३.२.३ सिँचाई तथा नदी नियन्त्रण

- स्वीस सहयोग नियोग तथा स्थानीय सरकारसँगको साझेदारीमा मध्यपहाडी जिल्लाका ४८ स्थानीय तहहरुमा साना किसानहरुलाई लक्षित गरि साना सिँचाइ कार्यक्रम सञ्चालनको लागि स्थानीय तहबाट सम्भाव्य योजना छनौट भएर आउने कार्य अन्तिम चरणमा रहेको छ।
- सम्बन्धित जलस्रोत तथा सिंचाइ विकास डिभिजनबाट १४४ वटा नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाइ योजनाहरु कार्यान्वयन प्रक्रियामा रहेका छन्।
- सम्बन्धित जलस्रोत तथा सिंचाइ विकास डिभिजनबाट बाढी पहिरोबाट क्षतिग्रस्त संरचनाहरुको आपतकालीन मर्मत संभार कार्यहरु कार्यान्वयन प्रक्रियामा रहेका छन्।
- कन्काई चन्दा मोहना जस्ता प्रदेश सरकार अन्तर्गत सञ्चालनमा रहेको सिंचाइ व्यवस्थापन प्रणालीहरुको हेडवर्क र सोसँग सम्वन्धित क्षतिग्रस्त संरचनाहरुको मर्मत सम्भार गरी दिगो रूपमा वर्षैभरी नहर सञ्चालन कार्यमा हाल सम्म २ करोड ७० लाख रुपैयाँ खर्च भएको छ।
- नदी वा भूमिगत पानीको स्रोतहरुलाई वैकल्पिक उर्जा तथा आधुनिक प्रविधि मार्फत् लिफ्ट गरी कृषीयोग्य टार तथा फाँटहरुमा सिंचाइ सेवा पुर्याउने उद्देश्य अन्तर्गत प्रदेशभर ४२५ हेक्टरमा सिंचाइ सेवा पुर्याइएको छ।
- जल उत्पन्न प्रकोप बाढी पहिरो नदी कटान नियन्त्रण तथा आपतकालीन व्यवस्थापनका लागि ७५० मीटर तटबन्ध निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ।

३.२.४ उर्जा

- प्रदेशमा २०० मेगावाटसम्मको जलविद्युत आयोजना अध्ययनको लागि संघीय मन्त्रलायसँग समन्वय भइरहेको छ।
- सोलुखुम्बू ओखलढुङ्गा ताप्लेजुङ्ग जिल्लाहरुमा विद्युत प्रणालीको पहुँच विस्तारको लागि विद्युत प्राधिकरणको प्रादेशिक कार्यालयसँग समन्वय गरी कार्य अगाडि बढाइएको छ।

३.२.५ खानेपानी तथा सरसफाई

- एक घर एक धाराको अवधारणा अन्तर्गत खानेपानी आयोजना निर्माण तथा पानी प्रशोधन संरचनाको निर्माण कार्य क्रमागत आयोजनाहरुको रूपमा खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालयहरुबाट कार्यान्वयनको चरणमा रहेका छन्।
- हिमाली तथा पहाडी भेगका सुख्खा ग्रस्त क्षेत्रका जनतालाई खानेपानी सेवाबाट वञ्चित हुन नदिन त्यस्ता स्थानहरुमा लिफ्ट प्रणाली वर्षातको पानी संकलन तथा डिप बोरिङ् मार्फत् खानेपानीको सेवा उपलब्ध गराउन खानेपानीका आयोजनाहरुको निर्माण शुरु भएको छ।
- प्रादेशिक खानेपानी क्षेत्र विशेष कार्यक्रम अन्तर्गत उपभोक्ता स्थानीय तह र प्रदेश सरकारको लागत सहभागिताको आधारमा सहलगानी खानेपानी आयोजना सञ्चालन गर्न झापाको धुलाबारी पाँचथरको चिलिङपिङ र ओखलढुङ्गाको रामपुर झागरपुरको लागि विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार भएको छ।
- सबै स्थानीय तहहरुमा पूर्ण सरसफाई कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेको छ।

३.३ सामाजिक विकास

३.३.१ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या

- स्थानीय तहसँगको समन्वयमा ग्रामीण स्वास्थ आमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न ३ जिल्लाका १० स्थानीय छनोट भइसकेको र उपकरणका लागि टेन्डर आव्हान गरिएकोछ।
- विद्यालय नर्स सेवा कार्यक्रम सबै स्थानीय तहमा विस्तार गर्न विद्यालय नर्स छनोटका लागि परीक्षा सञ्चालनका लागि तैयारी भएको छ।
- स्थानीय तहमार्फत साझेदार संस्थाको साझेदारीमा अपाङ्गता रोकथाम तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन भएकोछ।

कोभिड-१९ रोकथाम तथा व्यवस्थापन

- समीक्षा अवधि सम्ममा प्रदेशमा जम्मा २ लाख १३ हजार ४८ वटा PCR परीक्षण भएका छन्। जसमध्ये ३० हजार ४९ जनालाई कोभिड-१९ पोजेटिभ देखिएको छ। कोभिड-१९ पोजेटिभ देखिएका व्यक्ति मध्ये २९ हजार ३ सय ७२ जना निको भएका छन्। यस प्रदेशमा समीक्षा अवधिसम्ममा कोभिड-१९ का कारण ३ सय ४५ जनाको मृत्यु भएको छ भने २ हजार ९ सय ७४ जना कोभिड-१९ का विरामी अस्पताल भर्ना भएका छन् र २ हजार ५७४ जना विरामी अस्पतालबाट डिस्चार्ज भएका छन्।
- कोभिड-१९ रोकथाम तथा उपचार व्यवस्थापनका लागि मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय अन्तर्गत स्थापित प्रदेश नं. १ कोरोना जनसुरक्षा कोषबाट समीक्षा अवधिमा रु. १३ करोड ६५ लाख ३८ हजार ३ सय ८६ रुपैयाँ खर्च भएको छ। उक्त कोषको रकम सामाजिक विकास मन्त्रालय अन्तर्गतबाट रु. १२ करोड ९८ लाख २६ हजार र आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय अन्तर्गतबाट रु ६७ लाख १३ हजार ३ सय ८६ यस अवधिमा खर्च भएको छ। त्यसैगरी, समीक्षा अवधिमा सामाजिक विकास मन्त्रालयको कोभिड-१९ संक्रमण तथा अन्य महामारी उपचार व्यवस्थापन कार्यक्रममा रु. ५ करोड ९८ लाख २३ हजार खर्च भएको छ। यसरी, प्रदेश सरकारबाट कोभिड-१९ रोकथाम तथा उपचार व्यवस्थापनका लागि समीक्षा अवधिमा जम्मा रु. १९ करोड ६३ लाख ६१ हजार ३८६ खर्च भएको छ।
- समीक्षा अवधिमा यस कोषमा प्रदेश सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७७/०८/१९ को निर्णय बमोजिम प्रदेश सरकारको तर्फबाट रु. १० करोड थप निकासा गरिएको छ। त्यस्तै अन्य निकायबाट समेत कोषमा रकम जम्मा भएको छ। जसमध्ये सिर्जना फाइनान्स लिमिटेडबाट रु. ११ लाख र नेपाल पब्लिक क्याम्पस संघबाट रु. १ लाख जम्मा भएको छ।

३.३.२ महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक

- सामाजिक विकास मन्त्रालयमा अपाङ्गता सहायता कक्षको स्थापना भई दोभाषेसहितको सेवा प्रदान भइरहेको छ।
- नेपाल टेलिभिजन ईटहरीबाट सांकेतिक भाषामा समाचार प्रसारण भइरहेको छ।
- समृद्ध प्रदेशका लागि आत्मनिर्भर छोरी कार्यक्रमको सञ्चालनका लागि तथ्याङ्क संकलन तथा स्रोत नक्सांकनको कार्य भइरहेको छ।

३.३.३ शिक्षा

- २० वटा समूहको (५०० जना) शिक्षकको पेशागत विकासको लागि सेवाकालीन प्रमाणीकरण तालिम (TPD Training) सम्पन्न भएको छ। थप १० वटा समूहको तालिम सञ्चालनको प्रक्रियामा रहेको छ।
- प्रदेश शिक्षा तालिम केन्द्रको भौतिक सुदृढीकरणको कार्य हुँदै गरेको छ।
- विद्यालयका प्रधानाध्यापहरुको तथा शिक्षा प्राविधिक सहायकहरुको तालिम सञ्चालन प्रक्रियामा रहेको छ।
- महुरे गढी पोलिटेक्निक इन्ष्टिच्यूटको शैक्षिक तथा प्रशासनिक भवन निर्माणको कार्य प्रक्रियामा रहेको छ।

३.३.४ युवा तथा खेलकुद

- विराटनगर शहिद मैदानमा फ्लड लाइट निर्माण सम्पन्न हुने चरणमा रहेको छ।
- मोरङ बाहेकका १३ जिल्लामा जिल्लास्तरीय खेल मैदान निर्माणका लागि स्थानीय तहलाई सशर्त अनुदान प्रदान भई निर्माण कार्य भैरहेको छ।
- संघ सशर्त अनुदान अन्तर्गत विभिन्न ६ वटा रंगशाला खेल मैदान र कभर्ड हल निर्माणको कार्य अगाडि बढाइएको छ ।

३.४ सार्वजनिक सेवा प्रवाह र सुशासन

- प्रदेश सुरक्षा नीति तर्जुमा कार्य भइरहेको छ।
- स्थापित आमसंचार एवम् पत्रकारिता क्षेत्रको विकास एवम् संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि प्रदेश सञ्चार प्रतिष्ठानका कार्यकारी निर्देशक नियुक्त भई सञ्चालनमा आएको छ।
- चलचित्र नगरी र छायांकन स्थलको पहिचान गर्ने कार्यको सम्भाव्यता अध्ययनको कार्य भइरहेको छ।
- प्रदेशको महत्वपूर्ण कार्यक्रम "म अघि बढ्छु" सञ्चालन भइरहेको छ।
- मानव अधिकारको अवस्थाको अध्ययन कार्य भइरहेको छ।
- प्रादेशिक विपद् व्यवस्थापन केन्द्रको स्थापना तथा मुख्यमन्त्री अत्यावश्यक सेवा केन्द्रको स्थापना सम्बन्धी अध्ययन भइरहेको छ।
- ११ जिल्लाका ११ स्थानीय तहलाई दमकल र प्रहरी भ्यान हस्तान्तरण गरिएको छ।
- थप दमकल तथा एम्बुलेन्स खरिदको लागि प्रक्रिया अगाडि बढाइएको छ।
- प्रदेशमा दर्ता हुने संचार माध्यमहरुको दर्ता र नवीकरण शुल्कमा छुट सहित दर्ता तथा नविकरण कार्य भइरहेको छ।

परिच्छेद - चार :
बजेट प्रणाली तथा सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनमा भएका सुधारका प्रयास

४.१ वित्तीय संघीयता कार्यान्वयन र वित्त हस्तान्तरण

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ बमोजिम संघ सरकारबाट प्रदेश सरकारलाई तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदेश भित्रका १३७ स्थानीय तहलाई राजस्व तथा रोयल्टी बाँडफाँट र अनुदान प्राप्ति र हस्तान्तरणको कार्य भइरहेको छ । सबै स्थानीय तहहरुलाई प्रदेशबाट हस्तान्तरण हुने आयोजना वा कार्यक्रम र सो को बजेट हेर्ने प्रयोजनको लागि प्रत्येक स्थानीय तहलाई PLMBIS(Provincial Line Ministry Budget Information System) प्रयोगकर्ता निर्माण गरी उपलब्ध गराइएको छ। प्रदेशको खर्चको आवश्यकता र आन्तरिक राजस्व परिचालनको अवस्था विश्लेषण गर्दा संघबाट प्राप्त हुने राजस्व बाँडफाँट र वित्तीय समानीकरण अनुदानको दर एवम् दायरा बढाउनुपर्ने देखिएको छ। स्थानीय तहले संकलन गरि प्रदेशलाई बाँडफाँट गर्ने राजस्व र घर जग्गा रजिस्ट्रेशन शुल्क र बाँडफाँटका लागि विभाज्य कोष व्यवस्थित नभएको, बैंकिङ, प्रतिवेदन र लेखांकन प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न आवश्यक भएको छ। स्थानीय तहबाट राजस्व समयमै प्राप्त गर्नका लागि अनुदान निकासाको बखत राजस्व बापतको रकम पठाउन अनुरोध गरिएको छ।

४.२ योजना र कार्यक्रम हस्तान्तरण र कार्यान्वयन

चालु आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को विनियोजन ऐन अनुसार स्वीकृत बजेट कार्यान्वयनका लागि प्रदेश मन्त्रालयगत बजेट सूचना प्रणाली मार्फत अख्तियारी प्रदान गरिएको छ । क्रियाकलापगत रूपमा खर्च हुने र सोझै भुक्तानी हुने गरी Computerized Government Accounting System(CGAS+) मार्फत कार्यान्वयन गरिएको छ।

आर्थिक वर्षको शुरुवात देखि नै कार्य प्रक्रिया अगाडि बढाउने गरि खरिद योजना/खरिद गुरु योजना तर्जुमा, बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्ययोजना, कार्य सम्पादन सम्झौता आदि मार्फत योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयलाई तिव्रता दिइएको छ।

४.३ आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को बजेट कार्यान्वयन सम्बन्धी मार्गदर्शन

चालु आर्थिक वर्षको श्रावण १ गते आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयबाट बजेट तथा योजना कार्यान्वयन सम्बन्धी मार्गदर्शन प्रदान भएको छ । संघ अनुदान प्राप्ति र कार्यान्वयनका सन्दर्भमा नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालयबाट मार्गदर्शन प्राप्त भएको छ।

४.४ अख्तियारी तथा कार्यक्रम स्वीकृति

आर्थक वर्ष २०७६/७७ देखि प्रदेशमा बजेट तर्जुमा तथा व्यवस्थापनमा प्रयोगमा रहेको प्रदेश मन्त्रालयगत बजेट सूचना प्रणालीमा प्रविष्टि भएको बजेट तथा कार्यक्रमलाई नै सम्बन्धित प्रादेशिक निकायले खर्च गर्ने अख्तियारीको रूपमा मानी खर्च गर्ने गराउने भन्ने चालु आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को बजेट तथा योजना कार्यान्वयन सम्बन्धी मार्गदर्शनमा उल्लेख रहेको छ।

४.५ समीक्षा अवधिमा गरिएका प्रयास

प्रदेश सरकारका विभिन्न विषयगत मन्त्रालयलाई चालु आर्थिक वर्षमा संघ सरकारबाट सशर्त अनुदान, विशेष अनुदान र समपूरक अनुदानका रूपमा वित्तीय हस्तान्तरण मार्फत प्राप्त बजेट समयमै PLMBIS मार्फत सम्बन्धित निकायलाई बाँडफाँट गरिएको छ।

४.५.१ विशेष अनुदान कार्यविधि र समपूरक अनुदान कार्यविधि र रकम हस्तान्तरण

चालु आर्थिक वर्षमा प्रदेश सरकारबाट प्रदेशका १३७ स्थानीय तहलाई समपूरक अनुदानको रूपमा रु. १ अर्ब ४० करोड ७० लाख विनियोजन भएको छ । चालु आर्थिक वर्षमा स्थानीय तहहरुलाई विशेष अनुदान प्रदान गरिएको छैन । यसरी गरिने हस्तान्तरणको कार्यलाई व्यवस्थित गर्न प्रदेशमा मौजुदा कानूनको रूपमा प्रदेश अन्तर सरकारी वित्त हस्तान्तरण ऐन प्रदेश विशेष अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि र प्रदेश समपूरक अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि अनुरूप हुने व्यवस्था गरेको छ।

४.५.२ प्रदेश मन्त्रालयगत बजेट सूचना प्रणाली (PLMBIS) मा सुधार

चालु आर्थिक वर्ष देखि प्रदेशमा भुक्तानी व्यवस्थापनका लागि विद्युतीय सरकारी लेखा प्रणाली Computerized Government Accounting System(CGAS+) लागु भए सँगै प्रदेश मन्त्रालयगत बजेट सूचना प्रणालीमा समेत सुधार आएको छ । हाल संघीय अर्थ मन्त्रालयद्वारा प्राविधिक व्यवस्थापन हुँदै आएको Provincial Line Ministry Budget Information System (PLMBIS) मा क्रियाकलापगत कार्यक्रम संशोधन तथा रकमान्तर कार्य Computerized Government Accounting System(CGAS+) सँग तादात्म्यता कायम हुने व्यवस्था मिलाइएको छ । त्यसैगरी, Provincial Line Ministry Budget Information System (PLMBIS) मा बजेट रोक्का राख्ने प्रणाली समेत नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालयको सहयोगमा विकास गरिएको छ। यसबाट, प्रदेश बजेटको खर्च लेखांकन तथा प्रतिवेदन कार्य अझ सहज र सरल भई त्रुटी हुने जोखिम न्यूनीकरण हुने साथै अनियमित खर्चको नियन्त्रणमा समेत सहयोग हुने अपेक्षा गरिएको छ।

परिच्छेद - पाँच :
खर्चको संशोधित अनुमान र पुन: प्राथमिकीकरण

५.१ समष्टिगत खर्च एवं स्रोतको संशोधित अनुमान

५.१.१ खर्चको संशोधित अनुमान

चालु आर्थिक वर्षमा तालिका १३ बमोजिम रु. २८ अर्ब ९७ करोड ७८ लाख १० हजार खर्च हुने संशोधित अनुमान गरिएको छ। चालु आर्थिक वर्षको खर्चको संशोधित अनुमान तालिका १७ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १७ - खर्चको संशोधित अनुमान

(रकम रु. हजारमा)

खर्चको प्रकृति	बजेट विनियोजन	खर्चको अनुमान	प्रतिशत
चालु	१६१५६८१३	१२८९८०६४	७९.८३
पुँजीगत	२१९४८४०४	१३१९१५०२	६०.१
वित्तीय व्यवस्था	४००००	०	०
अन्तर सरकारी वित्त हस्तान्तरण (स्थानीय तह)	२८८८२४५	२८८८२४५	१००
जम्मा	**४१०३३४६२**	**२८९७७८११**	**७०.६२**

स्रोत: बजेट, योजना तथा कार्यक्रम महाशाखा, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय

प्रदेश अन्तर्गत कार्यान्वयनमा रहेका बहुवर्षीय आयोजनाहरुलाई आवश्यक बजेट विनियोजन नभएको र सिर्जित दायित्व भुक्तानी गर्न पुँजीगत तर्फको संशोधित अनुमानले अपुग हुने सम्भावना रहेको छ।

५.१.२ खर्चको संशोधित अनुमानको आधार

खर्चको संशोधित अनुमान तयार गर्दा चालु खर्च तर्फ विनियोजनको ७० प्रतिशत खर्च हुने अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी प्रदेश सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७७ असोज ३० गतेको बैठकबाट सबै विषयगत मन्त्रालयले चालु आर्थिक वर्षको सशर्त समपूरक र विशेष अनुदान भन्दा बाहेक जम्मा बजेट विनियोजनको आधाबाट खर्च व्यवस्थापन गर्ने भन्ने निर्णय भए अनुसार पुँजीगत खर्चको संशोधित अनुमान तयार गरिएको छ। सशर्त समपूरक र विशेष अनुदान स्रोत रहेको बजेट पूर्ण खर्च गर्ने लक्ष्य राखिएको छ।

५.२ स्रोतगत खर्च अनुमान

चालु आर्थिक वर्षको स्रोतगत खर्चको संशोधित अनुमान तालिका १८ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १८- खर्चको स्रोतगत संशोधित अनुमान

(रकम रु. हजारमा)

स्रोतको विवरण	बजेट विनियोजन	खर्चको अनुमान	प्रतिशत
प्रदेश सरकार	२५७८६१४७	१३७३०४९६	५३.२०
वित्तीय समानीकरण अनुदान	७९९८४००	७९९८४००	१००.००
सशर्त अनुदान	५८७१२१५	५८७१२१५	१००.००
समपूरक अनुदान	८४२७००	८४२७००	१००.००
विशेष अनुदान	५३५०००	५३५०००	१००.००
जम्मा	**४१०३३४६२**	**२८९७७८११**	**७०.६०**

स्रोत: बजेट, योजना तथा कार्यक्रम महाशाखा, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय

प्रदेश सरकार स्रोत भित्र नेपाल सरकार ऋण रु. ५ अर्ब प्राप्ति हुने सम्भावना न्यून रहेको र गत वर्षको नगद मौजदात रु. ६ अर्ब अनुमान गरिएकोमा लक्ष्य अनुसार नरहेको र गत आर्थिक वर्षको भुक्तानी बाँकी र संघ अनुदान फिर्ताको लागि समेत चालु आ.व.मा व्यवस्थापन गरिएको छ । आन्तरिक राजस्वको स्रोत र राजस्व बाँडफाँटको रकम समेत लक्ष्य अनुसार संकलन हुने सम्भावना नरहेकोले सोही अनुसार खर्चको अनुमान संशोधन गरिएको छ ।

५.३ खर्चको प्राथमिकीकरण

संघीय सरकारबाट प्राप्त सशर्त समपूरक र विशेष अनुदानमा सञ्चालित आयोजना वा कार्यक्रम/क्रियाकलाप बाहेकका सबै प्रदेश र वित्तीय समानीकरण अनुदान स्रोतमा आधारित क्रियाकलापहरु आ.व.२०७७/७८ मा अनिवार्य दायित्व, बहुवर्षीय स्रोत सुनिश्चितता मार्फत सिर्जना भएको दायित्व र गत वर्षको भुक्तानी बाँकी रकम समेत समावेश गरी विनियोजनको आधाबाट मात्र प्राथमिकताको आधारमा भुक्तानी हुने गरी खर्च व्यवस्थापन गर्ने गरी निर्णय भई कार्यान्वयन भइरहेको छ ।

५.३.१ चालु खर्च

- नेपाल सरकारबाट जारी सार्वजनिक खर्चको मितव्ययीता सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ को परीधि भित्र रहि प्रदेशको सार्वजनिक खर्चको मापदण्ड, मितव्ययीता तथा कार्यविधि सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५ बमोजिम प्रशासनिक खर्च व्यवस्थापनमा मितव्ययीता अवलम्बन गरिएको छ ।
- आ.व.२०७७/७८ मा प्रत्येक मन्त्रालय/निकायले चालु आर्थिक वर्षमा हुने अनिवार्य दायित्व र चालु खर्च अन्तरगतको गत वर्षको भुक्तानी बाँकी रकम समेत प्राथमिकताको आधारमा भुक्तानी हुने गरी खर्च व्यवस्थापन गरिएको छ ।
- चालु आ.व.२०७७/७८ मा प्रदेशको बजेट ऋणात्मक रहेको र बढ्दो कोरोना महामारीको संक्रमण, रोकथाम र उपचारका लागि खर्च व्यवस्थापन गर्न चालु तर्फका विभिन्न ११ वटा खर्च उपशीर्षकको बजेट पूर्ण वा आंशिक रूपमा रोक्का राखिएको । बजेट वक्तव्य र बजेट कार्यान्वयन मार्गदर्शनबाट नै बैठक भत्ता नलिने व्यवस्था मिलाईएको छ ।
- प्रशासनिक खर्चमा मितव्ययितको नीति अबलम्बन गर्दै अत्यावश्यक बाहेक खर्चहरु नगर्ने नगराउने साथै चालु आर्थिक वर्षमा नयाँ कार्यालय संरचना, थप कर्मचारीको दायित्व सिर्जना नगर्ने नगराउने नीति अवलम्बन गरिएको छ ।
- सेवा प्रवाह लागत घटाउन विद्युतीय प्रणाली मार्फत सेवा प्रवाहमा जोड दिई कार्यालय र कर्मचारी संख्यालाई सकेसम्म न्यूनतम हुने गरी संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण (O&M Survey) गरि स्थायी दरबन्दी स्वीकृति हुने व्यवस्था मिलाई कार्य सञ्चालन हुने व्यवस्था मिलाउन पहल गरिएको छ ।
- नेपाल सरकार ऋण स्रोत रहेका कोभिड-१९ उपचार व्यवस्थापन लगायत अति आवश्यक कार्यका लागि स्रोतान्तर गरी भुक्तानी व्यवस्थापन गरिएको छ ।

५.३.२ पुँजीगत खर्च

- बहुवर्षीय आयोजनामा सिर्जना भएको दायित्वको भुक्तानीलाई प्राथिमकतामा राखी संघ सशर्त अनुदानमा एकमुष्ट प्राप्त रकम स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा रहेका मिल्दा बहुवर्षीय आयोजनाहरु मार्फत खर्च हुने व्यवस्था मिलाइएको छ ।
- गत वर्षको बाँकी भुक्तानी विषयगत मन्त्रालयहरुले चालु आ.व.को विनियोजनबाट रकमान्तर/कार्यक्रम संशोधन गरी भुक्तानी व्यवस्थापन गरिएको छ ।
- नेपाल सरकार ऋण स्रोत प्रक्रियागत कठिनाईले गर्दा प्राप्त हुने सम्भावना न्यून भएकोले ऋण स्रोत रहेका क्रियाकलाप कार्यान्वयन नगर्ने र ऋण स्रोत रहेका बहुवर्षीय आयोजनाको कार्य सम्पन्न भई भुक्तानी दिनुपर्ने भएमा विनियोजन बजेटबाट स्रोतान्तर गरी भुक्तानी व्यवस्थापन गरिने व्यवस्था मिलाइएको छ ।
- चालु आ.व.२०७७/७८ को बजेट तथा कार्यक्रममा परेको तर आयोजना वा कार्यक्रम छनौट भई नसकेको हकमा छनौटको कार्य हाललाई स्थगित गर्ने । एकमुष्ट विनियोजन रकमलाई नयाँ आयोजना वा कार्यक्रममा बाँडफाँट नगर्ने नीति अबलम्बन गरिएको छ ।

- चालु आर्थिक वर्षमा अनिवार्य दायित्व भुक्तानी लगायतबाट स्रोतमा चाप परेकोले स्रोत सुनिश्चितता भएका वा बहुवर्षीय आयोजनाको लागि खरिद प्रक्रियामा रहेका वा ठेक्का सम्झौता नभएका तथा नयाँ आयोजनाहरुको प्रक्रिया अगाडि नबढाउने निर्णयानुसार कार्यान्वयन भइरहेको छ।
- स्रोत सुनिश्चितता गरिएका बहुवर्षीय आयोजनाहरुको अवस्था र सिर्जित दायित्व भुक्तानी स्रोतले धान्न सक्ने क्षमता र भविष्यमा गर्नुपर्ने मर्मत सम्भार (खासगरी भौतिक पूर्वाधार) समेतलाई मध्यनजर गर्दा हाललाई बहुवर्षीय स्रोत सुनिश्चित नगर्ने नीति अवलम्बन गरिएको छ।
- कार्यक्रम संशोधन, रकमान्तर तथा स्रोतान्तर गर्दा आयोजना वा कार्यक्रमको उदेश्य, लक्ष्य र स्वीकृत बजेटमा फरक नपर्ने गरी कार्यक्रम संशोधन गर्ने र स्रोतको चापलाई ध्यानमा राखेर कुनै पनि नयाँ कार्यक्रम थप वा स्वीकृत नगर्ने नीति अवलम्बन गरिएको छ।
- साविकमा सशर्त अनुदानबाट कार्य सम्पन्न भएर भुक्तानी नभएका र अधुरो रहेका आयोजनाहरुको यथार्थ विवरण तयार गरी नेपाल सरकार समक्ष सशर्त अनुदान मागका लागि पठाइएको छ।
- बहुवर्षीय आयोजनाहरुको बढ्दो दायित्व भुक्तानी गर्न कार्यान्वयनमा रहेका मिल्दा बहुवर्षीय आयोजनाहरु संघ सशर्त, समपूरक र विशेष अनुदान एवम् संघ-प्रदेश तथा प्रदेश-स्थानीय तह सहलगानी/लागत साझेदारीमा गर्ने व्यवस्था मिलाउन सोही अनुरुप प्रस्ताव पेश गरिएको छ।
- प्रदेश सरकारले सञ्चालन गरेका आयोजना तथा कार्यक्रमहरुको प्रभावकारी नियमन गरी गुणस्तर परीक्षणको व्यवस्था मिलाउन अनुरोध गरिएको छ।
- आयोजनाको फिजिकल कन्टिन्जेन्सी र प्रशासनिक कन्टिन्जेन्सी खर्चको लागि निश्चित मापदण्ड बनाएर कानूनी व्यवस्था बमोजिम मात्र खर्च गर्न परिपत्र गरिएको छ।
- आयोजना तथा कार्यक्रमहरुको ठेक्का आह्वान गर्दा विनियोजन रकम भन्दा कम रकम बोलकबोल गरी ठेक्का सम्झौता भएको खण्डमा सहायक र पुनः ठेक्का आह्वान नगर्ने साथै त्यस्तो बचत रकम अन्य प्रयोजनमा खर्च नगर्ने नीति अवलम्बन गरिएको छ।

परिच्छेद - छ :
स्थानीय तहमा वित्तीय हस्तान्तरण तथा खर्चको स्थिति

६.१ स्थानीय तहलाई वित्तीय हस्तान्तरण

आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को वित्तीय हस्तान्तरणको अवस्था तालिका १९ मा प्रस्तुत गरिएको छ। स्थानीय तहबाट खर्चको विवरण प्राप्तिमा कठिनाई हुने गरेकाले महालेखा नियन्त्रक कार्यालयसँग स्थानीय तहले प्रयोग गर्ने Sub-National Treasury Regulatory Application (SuTRA) को अनुगमन प्रणालीको पहुँच माग गरिएको छ।

तालिका १९ - स्थानीय तहलाई अनुदान हस्तान्तरणको विवरण

(रकम रु. हजारमा)

विवरण	विनयोजन	पौष सम्मको निकासा	प्रतिशत
२६३३१ - वित्तीय समानीकरण अनुदान	१००००००	२४८२४७.२५	२४.८
२६३३२ - सशर्त अनुदान	४६७२४५	१००५०५.९९	२१.५
२६३३४ - समपूरक अनुदान	१४०७०००	४१५६२८	२९.५
जम्मा	**२८७४२४५**	**७६४३८१.२४**	**२६.६**

स्रोत: वित्त व्यवस्थापन महाशाखा, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय; प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय

६.२ स्थानीय तहलाई राजस्व हस्तान्तरण

स्थानीय तहलाई हस्तान्तरण हुने सवारी साधन कर कात्तिक मसान्त सम्मको बाँडफाँट गरिएको छ।

६.३ वित्तीय संघीयता कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा भएका उपलब्धि र समीक्षा

- तीनवटै तहका सरकारका एकल आर्थिक अधिकारहरु क्रमश: प्रष्ट हुँदै गएको छ।
- तीन तहका सरकारको आवश्यकता र खर्च गर्ने क्षमताका आधारमा प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिश वमोजिम स्रोत व्यवस्थापन हुने गरेको छ।
- राजस्व बाँडफाँटको स्पष्ट आधार तय भएको छ।
- सम्वन्धित स्थानीय तहलाई प्रदेशको बजेट तर्जुमाकै बखत अनुदान हस्तान्तरण गरिएको छ।
- राजस्व प्राप्तिको अवस्था शुरुवाती चरणमा रहेको छ।
- अनुदान तथा निकासा प्राप्तिको अवस्था सुधारोन्मुख रहेको छ।
- स्थानीय तहलाई हस्तान्तरण गरि खर्च नभएको अनुदान फिर्ता गर्ने प्रवृत्ति बढेको भएतापनि सबै स्थानीय तहबाट समयमै फिर्ता प्राप्ति भएको छैन।

६.४ वित्तीय संघीयताको पूर्ण कार्यान्वयनमा अनुभूत गरिएका समस्या

- तीनवटै तहका सरकारका साझा आर्थिक अधिकारको कार्यान्वयनमा कानूनी अस्पष्टता रहेको।
- प्रदेश र स्थानीय तहहरूमा कानुनी अन्यौलता अझै कायम रहेको।
- जनशक्ति र प्रविधिको अभाव रहेको।
- ऐन, नियम र नीतिमा उल्लेख भएअनुसार कार्यक्षेत्र अनुसार काम हुन नसकेको।
- प्रदेश तथा स्थानीय तहमा नयाँ भएकाले कार्यान्वयनको आधार तय गर्न समस्या भएको।

- नेपाल सरकारले अन्तरप्रदेश परिषद् र अन्तरसरकारी वित्त परिषद्को बैठकमार्फत् अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन र नेपाल सरकारको आर्थिक ऐन २०७७ को कार्यान्वयनमा देखिएका समस्याहरुको रूपमा समाधान भइनसकेको।
- अनुदान हस्तान्तरणबाट सञ्चालन हुने आयोजना वा कार्यक्रमको कार्यान्वयमा सहजीकरण, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रगति समीक्षा हुन सकेको छैन।
- वित्तीय संघीयता कार्यान्वयनमा स्रोत व्यवस्थापन लगायतका क्षेत्रहरूमा देखिएका समस्याहरू र हालसम्मको अनुभवका आधारमा अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनमा पुनरावलोकन गरी आवश्यक संशोधनको प्रक्रियालाई मूर्त रुप दिन सकिएको छैन।
- चालू आर्थिक वर्षमा सशर्त अनुदान अन्तरगत हस्तान्तरण भएका आयोजनाहरू मध्ये विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भइनसकेका र ठेक्का पट्टा सम्झौता भई दायित्व सिर्जना नभएका आयोजना कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा अन्यौलता देखिएको छ।
- प्रदेश तथा स्थानीय तहबाट कार्यान्वयन हुने वैदेशिक सहायतामा सञ्चालन हुने आयोजना कार्यक्रमको कार्यान्वयन लेखांकन प्रतिवेदन शोधभर्ना सम्बन्धी विवरण पठाउने लगायतका विषयमा स्पष्ट कार्यविधि तयार गर्न सकिएको छैन ।
- स्थानीय तहहरूले संकलन गरेका मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर र नदीजन्य पदार्थ (दहत्तर बहत्तर) को शुल्क रकम प्रदेश सञ्चित कोषमा गरेको दाखिला पारदर्शी बनाउने प्रणालीको अभाव छ।
- सबै स्थानीय तहले विभाज्य कोष खाता नखोल्दा अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन र प्रदेश वित्त व्यवस्थापन ऐन अनुसारको रकम बाँडफाँड प्रभावकारी बन्न सकेको छैन।
- यातायात व्यवस्था कार्यालयबाट संकलन भइरहेको सवारी साधन कर प्रदेश विभाज्य कोषमा हस्तान्तरण गर्ने कार्य प्रभावकारी नहुँदा प्रदेश र स्थानीय तहबीच रकम बाँडफाँडमा समस्या देखिएको छ।
- मालपोत कार्यालहरूबाट संकलन भई प्रदेश र स्थानीय तहमा पठाउनु पर्ने घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको रकम सबै मालपोत कार्यालयले मासिक रूपमा अनिवार्य रूपमा पठाउनु पर्ने व्यवस्था कार्यान्वयन गर्न सकिएको छैन।
- प्रदेश र स्थानीय तहको बजेट तर्जुमा लेखांकन प्रतिवेदनका लागि तयार गरिएका 'PLMBIS' र Sub-National Treasury Regulatory Application (SuTRA) जस्ता प्रणालीहरूको प्रयोगमा चुस्तता ल्याउन सकिएको छैन।
- सबै स्थानीय तहहरुले अनिवार्य रूपमा मध्यमकालीन खर्च संचरना अनुरूप बजेट बनाउने निर्णय प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुन सकेको छैन।
- प्रदेश र स्थानीय तहबाट सञ्चालन हुने आयोजना कार्यक्रमहरूको वातावरण प्रभाव मूल्यांकन गर्ने कार्य सहज रूपमा सम्पादन गर्न सकिएको छैन।
- प्रदेश र स्थानीय तहबाट परिचालन हुने वैदेशिक सहायता र आन्तरिक ऋण परिचालन सम्बन्धी कार्यविधिको प्रभावकारी कार्यन्वयन हुन सकेको छैन।
- स्थानीय तहले संकलन गर्ने र प्रदेशमा समेत बाँडफाँट हुने ढुंगा, गिटी, वालुवा (दहत्तर बहत्तर)बाट उठ्ने राजस्व बाँडफाँट गर्ने सम्बन्धमा अन्यौलको अवस्था रहेको छ।
- प्रदेश र स्थानीय तह भित्र स्थापना भएका विभिन्न उद्योग तथा कलकारखानाहरूका कारण हुने प्रदुषण नियन्त्रण सम्वन्धी कार्ययोजना तयार हुन सकेको छैन।

६.५ समाधानका उपायहरु

- नेपाल सरकारको आर्थिक र वित्तीय नीतिको अक्षरश: अनुशरण गर्ने।
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले आफ्नो सबै आय अनिवार्य रूपमा सञ्चित कोषमा दाखिला गर्ने।

- बजेट तर्जुमा कार्यान्वयन आर्थिक व्यवस्थापन तथा सम्पत्ति हस्तान्तरण सम्बन्धी निर्देशिका, २०७४ को अनिवार्य रूपमा पालना गर्ने।
- अनुदानको रकम जुन योजनाको लागि प्राप्त भएको हो सोही योजनाको लागि मात्र प्रयोग गर्ने।
- नेपाल सरकार प्रदेश तथा स्थानीय तहको राजस्वको अधिकार राजस्व बाँडफाँड अनुदान ऋण बजेट व्यवस्थापन सार्वजनिक खर्च तथा वित्तीय अनुशासन सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न अन्तर–सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ को अक्षरसः पालना गर्ने।
- आय व्ययको वर्गीकरण तथा लेखांकन नेपाल सरकारले निधार्रण गरेबमोजिम राख्नुपर्ने।
- यातायात सम्बन्धी राजस्व अनलाइन दाखिला गर्ने, घर जग्गा रजिस्ट्रेशन शुल्क र दहत्तर बहत्तर शुल्क संकलन र बाँडफाँटको लागि Software प्रणाली निर्माण गर्नुपर्ने।
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बीच सहलगानी र लागत साझेदारीमा आयोजना वा कार्यक्रम सञ्चलान गर्ने प्रणालीको विकास हुनुपर्ने।
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कार्य जिम्मेवारीमा पर्ने विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको वर्गीकरण तथा बाँडफाँट सम्बन्धी मापदण्ड, २०७६ को पालना हुनुपर्ने।
- अनुदान हस्तान्तरणबाट सञ्चालन हुने आयोजना वा कार्यक्रमको प्रभावकारी अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रगति समीक्षा हुने प्रणाली विकास गर्नपर्ने।
- स्थानीय तहबाट सञ्चालन भएका विकास कार्यक्रम तथा खर्चको भौतिक तथा वित्तीय प्रगति एकीकृतरूपमा प्राप्ति गर्ने प्रणाली विकास गर्नुपर्ने।

परिच्छेद - सात :
बजेट कार्यान्वयन र स्रोत व्यवस्थापनका लागि गर्नुपर्ने कार्य

७.१ तत्काल गर्नुपर्ने कार्य

७.१.१ बजेट तर्जुमा तथा कार्यान्वयन

- आवधिक योजना अनुरुप मध्यकालीन खर्च संरचनाको प्रयोगलाई प्रभाकारी बनाउने ।
- आवश्यकता, औचित्य, क्षेत्रीय र भौगोलिक सन्तुलन, प्राथमिकीकरणको आधारमा व्यवस्थित आयोजना छनौट प्रणाली, आयोजना बैंको स्थापना गर्ने ।
- स्रोत सुनिश्चितता गरिएका बहुवर्षीय आयोजनाहरुलाई पर्याप्त बजेट विनियोजन गर्ने ।
- सरकारी सेवाको लागत विश्लेषण र खर्च प्रवाहको मापदण्ड बनाई लागु गर्ने ।
- आन्तरिक तथा बाह्य लेखापरीक्षण प्रभावकारी बनाई वित्तीय अनुशासनलाई सबल बनाउने ।
- वित्तीय उत्तरदायित्व, अनुशासन र जवाफदेहिता बहन गर्ने, गराउने प्रणलीको विकास गर्ने ।
- कार्यक्रम तथा परियोजना कार्यान्वयनको भौतिक र वित्तीय प्रगतिको रिपोर्टिङलाई यर्थाथ परक बनाउने ।
- Provincial Line Ministry Budget Information System (PLMBIS), Treasury Single Account (TSA), Revenue Management Information System (RMIS), Public Assets Management System (PAMS) जस्ता सूचना प्रणालीमा देखिएका प्राविधिक समस्यको समाधान गर्दै प्रणाली प्रयोग सम्बन्धी पर्याप्त तालिम सञ्चालन गर्ने ।
- प्रदेशको एकीकृत सम्पत्ति विवरण तयार गर्न Public Asset Management System (PAMS) को प्रयोगलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- गैर बजेटरी खर्च गर्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्ने ।
- बेरुजु न्यूनीकरण गर्ने, सो को लगत राख्ने, फर्स्यौट तथा असुल उपर सम्बन्धी कार्य गर्ने गराउने ।
- प्रगतिमा आधारित निकासी प्रणाली सशक्त र प्रभावकारी बनाउने ।
- चालु प्रकृतिका खर्चहरुमा मितव्ययीता अवलम्बन गर्ने र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली बलियो बनाउने ।
- उच्च पदाधिकारीहरुसँग भएको कार्य सम्पादन सम्झौता अनुसार कार्य भए नभएको समीक्षा/मूल्याङ्कन गर्ने ।
- आयोजनाको कन्टिन्जेन्सी खर्च सम्बन्धी मापदण्ड बनाइ लागु गर्नुपर्ने ।

७.१.२ स्रोत व्यवस्थापन

- आन्तरिक आयको क्षेत्र पहिचान गरी आय स्रोत बढाउन पहल गर्ने ।
- नेपालको संविधानमा भएको व्यवस्था र साझा अधिकार सूचिमा रहेका राजस्वका विषयमा स्थानीय तह र सम्बन्धित निकायसँग वहस पैरवी गरी स्पष्टता गर्ने ।
- नियमानुसार राजस्व दाखिला नगर्ने र खर्चको फाँटवारी नपठाउने निकायले पाउने वित्तीय समानीकरण अनुदान रोक्का गर्न सकिने गरि कानूनी व्यवस्थाको लागि पहल गर्ने ।
- प्रदेशको स्रोत र दायित्व श्रृजनाको विश्लेषण तथा स्रोत सुनिश्चितता नगरी बहुवर्षीय खरिद प्रक्रिया अगाडि नबढाउने ।
- निकासा वा शोधभर्ना समयमा गर्ने वातावरण बनाउने ।
- संघ सशर्त अनुदानमा थप प्राप्तिको लागि पहल गर्ने ।
- लागत साझेदारी/सहलगानीमा विकास आयोजना अगाडि बढाउने ।

७.२ दीर्घकालमा गर्नुपर्ने काम

- प्रदेशको बजेट, लेखांकन तथा प्रतिवेदनको लागि Database तयार गर्नुपर्ने वा महालेखा नियन्त्रक कार्यालयले सञ्चालनमा ल्याएको प्रणालीमा उच्चतहको पहुँच स्थापना गर्ने ।
- प्रदेशको सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित सबै सूचना प्रणालीहरु एकीकृत गर्ने ।
- स्थानीय तहमा बजेट व्यवस्थापनका लागि प्रयोगमा रहेको Sub-National Treasury Regulatory Application (SuTRA) र प्रदेशले प्रयोग गर्ने प्रणाली बीच Application Programming Interface(API) विकास गर्ने ।
- योजना, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा दिग्दर्शनका प्रावधान बमोजिम आयोजना वा कार्यक्रम छनौट प्रणाली अवलम्बन गर्ने ।
- प्रदेशिक र रणनीतिक महत्वका आयोजना वा कार्यक्रम छनौट गर्दा स्रोत अवस्था, लागत लाभ विश्लेषण गरेर मात्र ठूला एवम् बहुवर्षीय आयोजनाहरु सञ्चालन गर्ने ।
- प्रत्येक आर्थिक वर्षको स्रोत अनुमान र बजेट तर्जुमा गर्दा यथार्थ र बस्तुनिष्ठरूपमा गर्ने ।
- स्थानीय तह र राजस्व संकलन गर्ने सरकारी कार्यालयको राजस्वको तथ्यांक अद्यावधिक र नियमन गर्ने प्रणालीको व्यवस्थापन गर्ने ।
- प्रदेशमा पहिचानमा रहेका पर्यटकीय स्थलहरुमा आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटन विकास र पर्यटन तथा पदयात्रा शुल्क संकलनका लागि स्थानीय तहसँग साझेदारी गर्ने ।
- प्रदेशलाई प्राप्त हुने राजस्व बाँडफाँटको दर र वित्तीय समानीकरण अनुदानको रकम बढाउन संघ सरकारमा पहल गर्ने ।
- राजस्व, बजेट एवम् लेखांकन सम्बन्धी सूचना प्रणालीहरुबीच एक अर्कासँग आवद्धता कायम गर्ने ।
- बजेट तर्जुमा गर्दा तयार गरिने वार्षिक खरिद योजनालाई Public Procurement Monitoring Office (PPMO) को विद्युतीय सरकारी खरिद प्रणाली (e-GP) सँग आवद्धता गर्न पहल गर्ने ।
- प्रदेशका सबै कार्यालयमा प्रयोग हुने समान प्रकृतिका सामग्री खरिदमा एकरुपता कायम गर्न, सामग्रीको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न र खरिद कार्यलाई सहजीकरण गर्नका लागि त्यस्ता सामग्रीहरुको Specification Bank तयार गर्ने ।
- यथार्थपरक र कार्यान्वयन योग्य आयोजना र कार्यक्रम तयार गर्न र परियोजना सञ्चालनमा देखा पर्ने cost overrun, time overrun र resource overrun जस्ता समस्या न्यूनीकरण गर्नका लागि Project Management सम्बन्धी Software प्रणाली प्रयोगमा ल्याउने र कर्मचारीहरुलाई Project Management तथा सो प्रणालीको प्रयोग सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने ।
- आयोजनाको गुणस्तर परीक्षण गर्ने प्रणाली स्थापित गरि प्रभावकारीरूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।

अनुसूची

अनुसूची १ - पौष मसान्तसम्मको अनुदान संख्यागत स्रोतगत खर्चको विवरण

(रकम रु. हजारमा)

अनुदान संख्या, निकाय र स्रोत	बजेट	खर्च	प्रतिशत
२०२ - प्रदेश व्यवस्थापिका	**२३५०३६**	**८९४९१.५८**	**३८.१**
प्रदेश सरकार	२३५०३६	८९४९१.५८	३८.१
२१० - प्रदेश लोकसेवा आयोग	**५५९२२**	**९९६१.५९**	**१७.८**
प्रदेश सरकार	५५९२२	९९६१.५९	१७.८
२१६ - मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय	**१८५७८**	**४०७७.२५**	**२१.९**
प्रदेश सरकार	१८५७८	४०७७.२५	२१.९
३०१ - मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	**८५८०७६**	**६६५८२.२४**	**७.८**
नेपाल सरकार ऋण	८६०००	०	०.०
प्रदेश सरकार	२१४३७६	६४७९०.८६	३०.२
वित्तीय समानीकरण अनुदान	१४५०००	०	०.०
सशर्त अनुदान	४१२७००	१७९१.३८	०.४
३०५ - आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	**३०८१७९९**	**३८४९२.४३**	**१.२**
नेपाल सरकार ऋण	२५००००	०	०.०
प्रदेश सरकार	२०७७७९९	३८४९२.४३	१.९
वित्तीय समानीकरण अनुदान	७५४०००	०	०.०
३०७ - उद्योग पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्रालय	**३५९६९६६**	**७७६९२२.७६**	**२१.६**
नेपाल सरकार ऋण	१५८०००	०	०.०
प्रदेश सरकार	१७९४९५४	४६७९८९.७६	२६.१
वित्तीय समानीकरण अनुदान	१३२६२३५	२६०७५६.३३	१९.७
समपूरक अनुदान	३५४००	०	०.०
सशर्त अनुदान	२८२३७७	४८१७६.६७	१७.१
३१२ - भूमि व्यवस्था कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	**३८३१६३३**	**३३५०८४.६७**	**८.७**
नेपाल सरकार ऋण	२१५०००	०	०.०
प्रदेश सरकार	१८२४८२८	२४१३६५.४६	१३.२
वित्तीय समानीकरण अनुदान	११२२७०५	९३३२३.२८	८.३
विशेष अनुदान	२३००००	०	०.०
सशर्त अनुदान	४३९१००	३९५.९३	०.१
३१४ - आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय	**९८८०८९**	**१५७७०४.१७**	**१६.०**
नेपाल सरकार ऋण	११७०००	०	०.०
प्रदेश सरकार	१७४९८९	२३६७६.३९	१३.५
वित्तीय समानीकरण अनुदान	६९६१००	१३४०२७.७८	१९.३
३३७ - भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	**१८२१९६२३**	**४४०९४७७.७**	**२४.२**
नेपाल सरकार ऋण	२६१९३००	०	०.०
प्रदेश सरकार	८९९१४६२	२९७००२४.७५	३३.०
वित्तीय समानीकरण अनुदान	२५८९९६१	४५६९२१.५	१७.६
समपूरक अनुदान	८०७३००	४४९३६९.९७	५५.७
सशर्त अनुदान	३२११६००	५३३१६१.४८	१६.६
३५० - सामाजिक विकास मन्त्रालय	**५३३२५१३**	**९७८७७५.७२**	**१८.४**
नेपाल सरकार ऋण	५२९७००	०	०.०
प्रदेश सरकार	१७५७९७६	४९४५१०.६५	२८.१
वित्तीय समानीकरण अनुदान	१२१४३९९	९७०३२.८४	८.०
विशेष अनुदान	३०५०००	३९२१०.८४	१२.९
सशर्त अनुदान	१५२५४३८	३४८०२१.३९	२२.८
३९१ - प्रदेश योजना आयोग	**४२२३८**	**७७९५.६९**	**१८.५**

अनुदान संख्या, निकाय र स्रोत	बजेट	खर्च	प्रतिशत
प्रदेश सरकार	४२२३८	७७९५.६९	१८.५
५०१ - अर्थ- वित्तिय व्यवस्था	**३००००**	**०**	**०.०**
प्रदेश सरकार	३००००	०	०.०
५०२ - अर्थ-आन्तरिक ऋण भुक्तानी	**१००००**	**०**	**०.०**
प्रदेश सरकार	१००००	०	०.०
६०१ - कर्मचारी सुविधा तथा सेवानिवृत्त सुविधा	**३००००**	**०**	**०.०**
प्रदेश सरकार	३००००	०	०.०
६०२ - अर्थ – विविध	**१८१४७४४**	**०**	**०.०**
नेपाल सरकार ऋण	१०२५०००	०	०.०
प्रदेश सरकार	६३९७४४	०	०.०
वित्तीय समानीकरण अनुदान	१५००००	०	०.०
८०१ - स्थानीय तह	**२८८८२४५**	**७६४३८१.२४**	**२६.५**
प्रदेश सरकार	२८८८२४५	७६४३८१.२४	२६.५
जम्मा	**४१०३३४६२**	**७६३८७४७.०४**	**१८.६**

स्रोत: प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय

अनुसूची २ - पौष मसान्तसम्मको अनुदान संख्यागत र खर्च प्रकृतिगत खर्चको विवरण

(रकम रु. हजारमा)

अनुदान संख्या	बजेट	खर्च	प्रतिशत
२०२ - प्रदेश व्यवस्थापिका	**२३५०३६**	**८९४९१.५८**	**३८.१**
चालु	२०३५०५	८००१३.७८	३९.३
पुँजीगत	३१५३१	९४७७.८	३०.१
२१० - प्रदेश लोकसेवा आयोग	**५५९२२**	**९९६१.५९**	**१७.८**
चालु	४३०१९	८४९६.७७	१९.८
पुँजीगत	१२९०३	१४६४.८२	११.४
२१६ - मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय	**१८५७८**	**४०७७.२५**	**२१.९**
चालु	१७७२८	४०७७.२५	२३.०
पुँजीगत	८५०	०	०.०
३०१ - मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	**८५८०७६**	**६६५८२.२४**	**७.८**
चालु	७११५७६	५३७०९.९७	७.५
पुँजीगत	१४६५००	१२८७२.२७	८.८
३०५ - आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	**५९९८१९**	**३८४९२.४३**	**६.४**
चालु	५६६२९४	३३००९.९	५.८
पुँजीगत	३३५२५	५४८२.५३	१६.४
३०७ - उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	**३५९६९६६**	**७७६९२२.७६**	**२१.६**
चालु	१४३६३०९	३७४७९३.४५	२६.१
पुँजीगत	२१६०६५७	४०२१२९.३१	१८.६
३१२ - भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	**३८३१६३३**	**३३५०८४.६७**	**८.७**
चालु	३५७१८२८	३२११९१.०६	९.०
पुँजीगत	२५९८०५	१३८९३.६१	५.३
३१४ - आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय	**९८८०८९**	**१५७७०४.१७**	**१६.०**
चालु	१९४९८९	२३७७८.२२	१२.२
पुँजीगत	७९३१००	१३३९२५.९५	१६.९
३३७ - भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	**१८२१९६२३**	**४४०९४७७.७**	**२४.२**
चालु	८०७६५९	२५४४९३.२३	३१.५
पुँजीगत	१७४११९६४	४१५४९८४.४७	२३.९
३५० - सामाजिक विकास मन्त्रालय	**५३३२५१३**	**९७८७७५.७२**	**१८.४**
चालु	४२३३०४४	८५९२२५.८१	२०.३
पुँजीगत	१०९९४६९	११९५४९.९१	१०.९
३९१ - प्रदेश योजना आयोग	**४२२३८**	**७७९५.६९**	**१८.५**
चालु	४०४५२	७७९५.६९	१९.३
पुँजीगत	१७८६	०	०.०
५०१ - अर्थ- वित्तिय व्यवस्था	**३००००**	**०**	**०.०**
वित्तीय व्यवस्था	३००००	०	०.०
५०२ - अर्थ-आन्तरिक ऋण भुक्तानी	**१००००**	**०**	**०.०**
वित्तीय व्यवस्था	१००००	०	०.०
६०१ - कर्मचारी सुविधा तथा सेवानिवृत्त सुविधा	**३००००**	**०**	**०.०**
चालु	३००००	०	०.०
६०२ - अर्थ - विविध	**४२९६७२४**	**०**	**०.०**
चालु	४२९६७२४	०	०.०
८०१ - स्थानीय तह	**२८८८२४५**	**७६४३८१.२४**	**२६.५**
अन्तर सरकारी वित्त हस्तान्तरण	२८८८२४५	७६४३८१.२४	२६.५
जम्मा	**४१०३३४६२**	**७६३८७४७.०४**	**१८.६**

स्रोत: प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय

अनुसूची २ - पौष मसान्तसम्मको खर्च उपशीर्षकगत खर्चको विवरण

(रकम रु. हजारमा)

खर्च उपशीर्षक	बजेट	खर्च	प्रतिशत
२११११ - पारिश्रमिक कर्मचारी	२१६९३७२	७७६४२४.०१	३५.८%
२१११२ - पारिश्रमिक पदाधिकारी	१३६७३५	६२१३१.७	४५.४%
२११२१ - पोशाक	६३४२५	५३३	०.८%
२११२२ - खाद्यान्न	१०७३४८	२९९५८.५८	२७.९%
२११२३ - औषधी उपचार खर्च	५०००	०	०.०%
२११३१ - स्थानीय भत्ता	३९५९९	९३८६.६	२३.७%
२११३२ - महंगी भत्ता	१०१५००	३१६१७.२३	३१.१%
२११३३ - फिल्ड भत्ता	२७६	०	०.०%
२११३४ - कर्मचारीको बैठक भत्ता	१२५३४	१०५५.५९	८.४%
२११३५ - कर्मचारी प्रोत्साहन तथा पुरस्कार	१२६२५	३६०	२.९%
२११३९ - अन्य भत्ता	१५११४३	२८१६७.६४	१८.६%
२११४१ - पदाधिकारी बैठक भत्ता	१५५७७	२३८२.४	१५.३%
२११४२ - पदाधिकारी अन्य सुबिधा	३४२०४	१२९१३.३८	३७.८%
२११४९ - पदाधिकारी अन्य भत्ता	३००	०	०.०%
२१२१२ - योगदानमा आधारित निवृतभरण तथा उपदान कोष खर्च	९३५९	४७.२	०.५%
२१२१३ - योगदानमा आधारित बीमा कोष खर्च	१६०६१	३९७८.७५	२४.८%
२१२२३ - पदाधिकारीको योगदानमा आधारित बीमा कोष खर्च	८४०	०	०.०%
२२१११ - पानी तथा बिजुली	७४४२१	२२०७२.५८	२९.७%
२२११२ - संचार महसुल	४४३२०	९७०४.८७	२१.९%
२२२११ - इन्धन (पदाधिकारी)	१२२५१	२५६७.३५	२१.०%
२२२१२ - इन्धन (कार्यालय प्रयोजन)	८१६००	२७०३३.८९	३३.१%
२२२१३ - सवारी साधन मर्मत खर्च	७६८९७	२८०१८.३	३६.४%
२२२१४ - बिमा तथा नवीकरण खर्च	२८८२०	६३०५.०३	२१.९%
२२२२१ - मेशिनरी तथा औजार मर्मत सम्भार तथा सञ्चालन खर्च	२२४१३	४८९९.०७	२१.९%
२२२३१ - निर्मित सार्वजनिक सम्पत्तिको मर्मत सम्भार खर्च	८६१६६	१३४८३.०१	१५.६%
२२२९१ - अन्य सम्पत्तिहरूको संचालन तथा सम्भार खर्च	५७१९	१४१०.९८	२४.७%
२२३११ - मसलन्द तथा कार्यालय सामाग्री	९८३५५	३५३३७.६९	३५.९%
२२३१२ - पशुपंक्षीहरूको आहार	४४०	१९४.९५	४४.३%
२२३१३ - पुस्तक तथा सामग्री खर्च	४८७५	४७०.२२	९.६%
२२३१४ - इन्धन - अन्य प्रयोजन	१८३५५	३७०२.४	२०.२%
२२३१५ - पत्रपत्रिका, छपाई तथा सूचना प्रकाशन खर्च	७१५९५	१२९६४.३८	१८.१%
२२३१९ - अन्य कार्यालय संचालन खर्च	१६४१०	२५८२.७८	१५.७%
२२४११ - सेवा र परामर्श खर्च	३५८९२	२२३७.१३	६.२%
२२४१२ - सूचना प्रणाली तथा सफ्टवेयर संचालन खर्च	७५८२	७१६.४६	९.४%
२२४१३ - करार सेवा शुल्क	३११९४१	११९८९६.१५	३८.४%
२२४१९ - अन्य सेवा शुल्क	१९८४३९	६०५७०.०८	३०.५%
२२५११ - कर्मचारी तालिम खर्च	१००८२८	१२४०४.४	१२.३%
२२५१२ - सीप विकास तथा जनचेतना तालिम तथा गोष्ठी सम्बन्धी खर्च	३८२००३	४२८४९.६५	११.२%
२२५२१ - उत्पादन सामग्री / सेवा खर्च	१८५७७	६९१०.५७	३७.२%
२२५२२ - कार्यक्रम खर्च	३६२७५५६	१९४९६७.८६	५.४%

खर्च उपशीर्षक	बजेट	खर्च	प्रतिशत
२२५२९ - विविध कार्यक्रम खर्च	३००८५०	९५३५८.८९	३१.७%
२२६११ - अनुगमन, मूल्यांकन खर्च	८४३५४	२१४४१.४२	२५.४%
२२६१२ - भ्रमण खर्च	३४४९२	५१०८.९१	१४.८%
२२६१३ - विशिष्ट व्यक्ति तथा प्रतिनिधि मण्डलको भ्रमण खर्च	५३७०	८५०.५४	१५.८%
२२६१९ - अन्य भ्रमण खर्च	१४०	०	०.०%
२२७११ - विविध खर्च	५४६९६	१२५२८.४६	२२.९%
२३१११ - स्थिर सम्पत्तिमा ह्रास कट्टी	४०००	३०५.४८	७.६%
२५३११ - शैक्षिक संस्थाहरूलाई सहायता	५२५७८	७६५७.८५	१४.६%
२५३१५ - अन्य सहायता	१००००	०	०.०%
२६३११ - स्थानीय निकाय निःशर्त चालु अनुदान	१४०००	०	०.०%
२६३३१ - समानिकरण अनुदान	१००००००	२४८२४७.२५	२४.८%
२६३३२ - सशर्त अनुदान	७५३२४५	१००५०५.९९	१३.३%
२६३३४ - समपूरक अनुदान	१४०७०००	४१५६२८	२९.५%
२६४११ - सरकारी निकाय, समिति एवं बोर्डहरूलाई निःशर्त चालु अनुदान	४२१६९७	१००००	२.४%
२६४१२ - सरकारी निकाय, समिति एवं बोर्डहरूलाई सःसर्त चालु अनुदान	६०७६००	४८२३०.८५	७.९%
२६४१३ - अन्य संस्थालाई अनुदान— सःशर्त	१९८९४७४	१००७१३.२	५.१%
२६४२१ - सरकारी निकाय, समिति, बोर्ड – पुँजीगत निःशर्त अनुदान	३००००	१५०००	५०.०%
२६४२२ - सरकारी निकाय, समिति, बोर्ड – पुजिगत सःशर्त अनुदान	६८७००	९७४८.४७	१४.२%
२६४२३ - अन्य संस्थालाई सःशर्त पुँजीगत अनुदान	८९३९९४	२५९२१.९	२.९%
२७१११ - सामाजिक सुरक्षा	१५२४	०	०.०%
२७११२ - अन्य सामाजिक सुरक्षा	१००००	१४५०	१४.५%
२७२११ - छात्रवृत्ति	२०७०४	३७२८	१८.०%
२७२१२ - उद्धार, राहत तथा पुनर्स्थापना खर्च	१६०००	१२५५.५५	७.८%
२७२१३ - औषधी खरिद खर्च	२१७९०७	६५७४२.३१	३०.२%
२७२१९ - अन्य सामाजिक सहायता	४१५००	२२००	५.३%
२७३११ - निवृत्ति भरण तथा अशक्त वृत्ति	७५००	०	०.०%
२७३१२ - उपदान	५०००	०	०.०%
२७३१३ - सेवा निवृत्तको संचित विदा	५०००	०	०.०%
२७३१५ - मृत कर्मचारीको सुविधा तथा सहायता	२५००	०	०.०%
२८१४१ - जग्गाको भाडा	२२०	०	०.०%
२८१४२ - घर भाडा	७७३६२	२१९९१.७४	२८.४%
२८१४३ - सवारी साधन तथा मेशिनर औजार भाडा	७२१८	३८७.०७	५.४%
२८१४९ - अन्य भाडा	४१४	६७.६१	१६.३%
२८२११ - राजस्व फिर्ता	१३६५	६४१	४७.०%
२८२१२ - न्यायिक फिर्ता	१००००	०	०.०%
२८२१९ - अन्य फिर्ता	२४८३६१५	०	०.०%
२८९११ - भैपरी आउने चालु खर्च	२०००००	०	०.०%
३१११२ - गैर आवासीय भवन निर्माण/खरिद	२४२८९४३	४८५९६२.९५	२०.०%
३११२१ - सवारी साधन	४९०३५५	१०११८८.६	२०.६%
३११२२ - मेशिनरी तथा औजार	९४७१३३	८६३६२.३६	९.१%
३११२३ - फर्निचर तथा फिक्चर्स	५९२२०	९०९७.११	१५.४%
३११३१ - पशुधन तथा बागवानी विकास खर्च	६०००	०	०.०%

खर्च उपशीर्षक	बजेट	खर्च	प्रतिशत
३११३४ - कम्प्युटर सफ्टवेयर निर्माण तथा खरीद खर्च	२८४००	८८३.३७	३.१%
३११५१ - सडक तथा पूल निर्माण	७९१३१७१	२४५०९३१.१	३१.०%
३११५३ - विद्युत संरचना निर्माण	१४५५८०	१८४३०.५५	१२.७%
३११५४ - तटबन्ध तथा बाँध निर्माण	७७१६४०	१४६४६१.५७	१९.०%
३११५५ - सिंचाई संरचना निर्माण	३०११९०५	३५७७८६.५३	११.९%
३११५६ - खानेपानी संरचना निर्माण	२३८७५००	४७७१३६.५१	२०.०%
३११५७ - वन तथा वातावरण संरक्षण	४६७०५९	५१३११.१२	११.०%
३११५८ - सरसफाई संरचना निर्माण	५००	०	०.०%
३११५९ - अन्य सार्वजनिक निर्माण	१९१७३०८	४६४५८४.५६	२४.२%
३११६१ - निर्मित भवनको संरचनात्मक सुधार खर्च	११४००६	७३३५.७२	६.४%
३११७१ - पूँजीगत सुधार खर्च सार्वजनिक निर्माण	१००५३७०	१७०२१५.०२	१६.९%
३११७२ - पूँजीगत अनुसन्धान तथा परामर्श	२५३९००	२४५१५.०८	९.७%
३१४११ - जग्गा प्राप्ति	४१००	१५७८.५३	३८.५%
३२१५१ - संस्थानमा शेयर लगानी	३००००	०	०.०%
३३१९५ - ऋणपत्र मार्फत प्राप्त ऋण साँवा भुक्तानी	१००००	०	०.०%
जम्मा	**४१०३३४६२**	**७६३८७४७**	**१८.६%**

स्रोत: प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय